näkökulmia

kulttuurienväliseen vuoropuheluun

Näkökulmia kulttuurienväliseen vuoropuheluun // Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuoden 2008 julkaisu, Valtion taidemuseo, 2009

Sisältö

4 Lukijalle
Till läsaren
To the reader

12 Recording Europes

20 Mikä ihmeen uussuomalainen?

32 I somras gifte sig
min son i Chicago

37 Raja

42 Intercultural Dialogue:
a Prerequisite for
Inclusive Cities

Ennakkoluulot saavat kyytiä verkkoyhteisössä 51

Kielten vuoropuhelua: väläys Itä-Helsingistä 72

Viestinviejät vuoropuhelussa 88

Re: Uskontojen välisestä vuoropuhelusta 58

Filmsamtal med Khady i Senegal 76

Ei mukava eikä tasa-arvoinen 100

Tavoitteena kulttuurienvälinen vuoropuhelu koulutuksessa 65

Se ei ole pelkkä laulu! 83

Ihmisoikeudet takaavat avoimen kansalaisosallistumisen 105

Lukijalle

Euroopassa on vietetty vuonna 2008 kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuotta. Tavoitteena on ollut edistää kulttuurienvälistä vuoropuhelua prosessina sekä innostaa ja auttaa ihmisiä hankkimaan tietoa ja valmiuksia toimia yhä nopeammin globalisoituvassa maailmassa ja monitahoisemmassa kulttuuriympäristössä.

Tämä julkaisu tuo yhteen näkökulmia kulttuurienväliseen vuoropuheluun monilta eri aloilta. Uskon ja toivon, että julkaisun puheenvuorot toimivat paitsi keskustelunherättäjinä, ne myös syventävät näistä aiheista käytävää keskustelua. Lisäksi puheenvuorot avaavat ikkunoita kulttuurienvälisen vuoropuhelun hyviin käytäntöihin Suomessa. Haluan lämpimästi kiittää kaikkia kirjoittajia heidän osallistumisestaan julkaisuun ja tarttumisestaan vuoropuhelun haasteeseen omilla toimintakentillään.

Valtion taidemuseo on toiminut Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuoden koordinaat-

torina Suomessa. Yhteistyössä Aboa Vetus & Ars Nova -museon, Designmuseon, Kustannusosakeyhtiö Teoksen, lastenkulttuurikeskusten valtakunnallisen Taikalamppu -verkoston, Suomen Museoliiton ja Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n kanssa olemme tuottaneet teemavuoteen monipuolisen ohjelmiston. Haluan tässä yhteydessä kiittää teemavuosihankkeen koordinaattoreita heidän panoksestaan vuoden onnistumiseksi. Kiitos myös hankkeen rahoittajille Euroopan komissiolle ja opetusministeriölle, sekä kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinille, joka on toiminut teemavuoden kansallisen toimikunnan puheenjohtajana. Vuosi ei olisi ollut menestys myöskään ilman teemavuoden kansallisen toimikunnan ja lähettiläiden panosta sekä lukuisia yhteistyötahoja, sidosryhmiä ja yksittäisiä kansalaisia, jotka ovat monin tavoin osallistuneet vuoropuheluun.

Kulttuurienvälinen vuoropuhelu ei ole ainoastaan teemavuosi tai projekti, joka alkaa ja päättyy – kyseessä on jatkuva prosessi, jossa olemme kaikki mukana ja joka koskettaa meitä jokapäiväisessä elämässä. Eurooppa on ennen kaikkea ihmisten yhteenliittymä. Siksi onkin tärkeätä, että löydämme keinoja vahvistaa kulttuurienvälistä vuoropuhelua sekä tapoja myönteisen muutoksen eteenpäin viemiseksi myös tulevaisuudessa. Uskon vahvasti, että monimuotoisempi yhteiskunta on myös rikkaampi yhteiskunta. Kuten kaikessa vuoropuhelussa, niin myös tässä julkaisussa, puheenvuoro siirtyy eteenpäin ja nyt onkin sinun vuorosi tulla mukaan keskusteluun!

Joulukuussa 2008

Risto Ruohonen
Valtion taidemuseon ylijohtaja
Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuoden 2008 kansallisen toimikunnan varapuheenjohtaja

Till läsaren

I Europa firade man 2008 året för interkulturell dialog. Målet var att främja interkulturell dialog som en process och dessutom både inspirera och hjälpa personer att skaffa sig information och färdigheter att verka i en värld som globaliseras allt snabbare och i en kulturmiljö som blir allt mer mångfasetterad.

Den här publikationen för samman synvinklar på interkulturell dialog från många olika områden. Jag hoppas och tror att inläggen i publikationen både väcker debatt och fördjupar dialogen kring de här frågorna. Dessutom öppnar inläggen dörrar till god praxis för interkulturell dialog i Finland. Jag vill framföra ett varmt tack till samtliga skribenter som deltagit i publikationen och som antagit utmaningen till dialog på sina respektive områden.

Statens konstmuseum var koordinator för det Europeiska året för interkulturell dialog i Finland. Vi producerade ett mångsidigt programutbud för året i samarbete med museet

Aboa Vetus & Ars Nova, Designmuseet, förlaget Teos, barnkulturcentrens riksomfattande nätverk Taikalamppu, Finlands museiförbund och Finlands ungdomssamarbete Allians r.f. Jag vill tacka alla koordinatorerna för deras insatser som bidragit till att göra året till ett lyckat sådant. Ett tack även till Europeiska kommissionen och undervisningsministeriet som finansierade projektet och till kultur- och idrottsminister Stefan Wallin, som var ordförande för det interkulturella årets nationella kommitté. Det interkulturella året hade inte heller varit en framgång utan insatserna från ambassadörerna och den nationella kommittén, från otaliga samarbetspartner, intressegrupper och enskilda medborgare som på många sätt tagit del i dialogen.

Interkulturell dialog är inte bara ett år eller ett projekt med början och slut – det är en kontinuerlig process som berör oss i vårt dagliga liv och som vi alla är en del av. Europa är framför allt en sammanslutning av människor. Därför är det viktigt att vi hittar medel som förstärker interkulturell dialog och också i framtiden kommer på sätt att driva igenom positiv förändring. Jag tror starkt på att ett mångfaldigt samhälle också är ett rikare samhälle. Som i all dialog, också i den här publikationen, går ordet vidare och nu är det din tur att delta!

December 2008

Risto Ruohonen
Överdirektör för Statens konstmuseum
Vice ordförande för den nationella kommittén
för Europeiska året för interkulturell dialog 2008

To the reader

2008 was the European Year of Intercultural Dialogue. The purpose of this year was to promote intercultural dialogue as a process and to encourage and help people find the information and skills they need to function in a rapidly globalising world and an increasingly complex cultural environment.

This publication brings together perspectives on intercultural dialogue from many different sectors. I hope and believe that the opinions in the publication will not only prompt discussion but that they will increase the dialogue on these subjects. The opportunity for people to have their opinions heard also opens doors for good practices regarding intercultural dialogue in Finland. I would like to thank all the writers for their participation in this publication and for facing the challenge of carrying out dialogue in their own spheres.

The National Coordination Body for the European Year of Intercultural

Dialogue in Finland was the Finnish National Gallery. In cooperation with the Aboa Vetus & Ars Nova museum, the Design Museum, Publishing House Teos, the nationwide network of regional arts centres for children, Taikalamppu (Aladdin's Lamp), the Finnish Museums Association and Finnish Youth Cooperation Allianssi, we were able to create a varied programme for the year. I would like to take this opportunity to thank all the coordination bodies for their contribution in making the year a success. I would also like to thank the European Commission and the Ministry of Education who have funded the project, and the Minister of Culture and Sport, Stefan Wallin, who was the Chairman of the National Committee for the European Year of Intercultural Dialogue. The year would not have been a success without the contribution of the National Committee, the national ambassadors of the year, numerous partners, interest groups and individual citizens who participated in the dialogue in various ways.

The European Year of Intercultural Dialogue does not end here, it is a continuous process that involves us all and that affects us in our everyday lives. Europe is above all a union of people. Therefore it is important to find ways of strengthening intercultural dialogue and methods of promoting change for the better in the future. I firmly believe that a more diverse society is a richer society. As in all forms of dialogue, and also in this publication, the opportunity to speak moves from one person to the next and now it is your turn to join the discussion!

December 2008

Risto Ruohonen
Director General of the Finnish National Gallery
Vice – Chairman of the National Committee
for the European Year of Intercultural Dialogue
2008

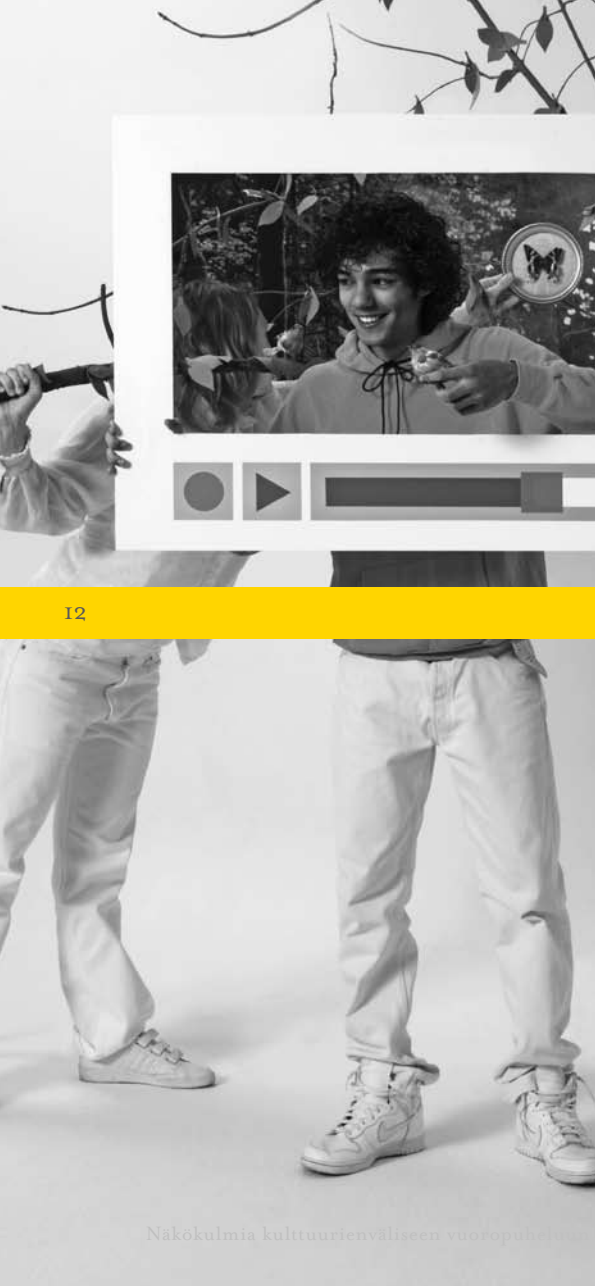

“Young people’s video culture provides a new solution to the confusion around European identity. The networked youth is providing an exciting model for European cooperation, which requires difference rather than celebrates diversity.”

TOMMI LAITIO

Recording Europes

TOMMI LAITIO

A young black girl looks into the camera. In the first three minutes of the video Joey has googled her father and met him for the first time. A laconic narrator begins by explaining that Joey's mother comes from Germany and that her father is from Africa. She is black when the rest of her family is white. The narrator repeats the opening statement:

> "This is Joey. Her mother comes from Germany. Her father comes from Africa."
> A debate follows on screen:
> **Dutch woman:** So the puzzle is really complete now, isn't it?"
> **Joey:** No."
> **Dutch man:** You wanted this for a long time, right?"
> **Joey:**"No."
> **Dutch woman:** You must feel complete now."
> **Joey:** "No."
> **Narrator:** She has a half brother, a step sister, another half brother, a step brother, another step sister, a half sister, another step brother and a step father. The End."

Joey Steffens and Severijn Heijmans' video *My Big Happy Family*[1] was one of the 2008 finalists for the StrangerFestival[2], a European video initiative launched by the European Cultural Foundation as one of the flagship projects of the European Year of Intercultural Dialogue. Joey and Severijn's video captures a personal story in a style typical for its time – straight to the point and witty. It looks at multicultural identity on a human scale, avoiding mystifying or sentimentalising.

To young people like Joey and Severijn, self-made video functions as a tool for public deliberation on who you are, which groups you belong to and what you feel passionate about. In the case of *My Big Happy Family*, the video comments on the questions Joey faces daily when living in the Netherlands. The fact that she and Severijn decided to upload this piece on a public platform provides the not so young with an opportunity to peek into their heads without harming the personal process. With their expressions, these digital pioneers are providing fresh and personal interpretations of the society we share. Rather than wasting energy on a nearly impossible mission to make

the dominant institutions interested in their views, they choose channels where they are in control and where their communities can be built around shared goals and aspirations. These are places where the key issue is what you can do, not where you come from.

Public broadcasters, cultural institutions and governments are only starting to wake up to the consequences of this mind shift as they struggle with the falling youth vote, declining viewer ratings amongst young people and museum halls packed with pensioners. These institutions are faced with a new challenge as they need to try and make themselves relevant for young people rather than defending their way of working against loud rebels. The rules of the game have significantly changed from 1968.

One should not underestimate the challenge of linking institutions and youth creativity. As researchers such as Hannon et al[3] and Niesyto et al[4] point out, a large part of today's youth expression is thematically and aesthetically inaccessible to older generations. As most mainstream cultural forms function with logocentric modes of expression[5], in youth expressions today the maker is suddenly in focus. Youth cultures such as parkour or street fashion rely strongly on presentative forms of symbolization. As Joey and Severijn's video showed, the relationship between the things within the frame and the makers themselves is constantly in flux and not as straightforward as many would wish. Online videos are largely made for an unspecific audience and to a great extent for oneself. They support a cultural shift where personal judgements, views, emotions, confusion and enthusiasm drive public debates.

This is where a new opportunity opens for Europe. These videos allow us to witness how people see themselves and what matters to them. With better tools and clever facilitation these diverse expressions can be transformed into an asset in terms of

PHOTOGRAPHER // Mark Groeneveld, AD // Jules David

Elias Canetti's 'pack' as a difference to a 'crowd'[6]. As Jenkins[7] and others have demonstrated, some online networks have already managed to create a sense of belonging where everyone's contribution becomes indispensable and they can feel part of a bigger project. These kinds of developments within youth cultures are generating a fresh solution that starts from testing and doing things together rather than from ideologies and big ideas. This requires difference rather than celebrates diversity.

As Henry Jenkins points out in his recent book *Convergence Culture*, participatory culture shifts the focus of literacy from individual expression to community involvement[8]. The roles of audience, producer and consumer become intertwined and the video is not complete without the comments and their impact on the maker. Alliances online or face-to-face are built in a strategic manner, for a specific purpose. People base their sense of belonging on themselves and on action rather than on an ideology or an organisation. The collaborations with friends and strangers equip the participants with skills to understand how others perceive them and how agreeing on a set of rules can help different people work together for a joint goal[9]. This also builds the basis for improved self-recognition and better self-esteem – all being skills needed very much in real-life situations with strangers and friends alike. This kind of intercultural learning also contains a tremendous chance for testing new ways for building social cohesion in physical reality.

The group activities and self-expression, whether online or offline, have a significant impact on young people's understanding of themselves and of others. According to Jaana Lähteenmaa, "globalisation of youth (…) encourages new configurations of ethnicity, meaning and belonging in an increasingly disembodied world."[10] But only with a greater investment in access can we see the true intercultural and

cohesive potential of online cultures. Governments and media corporations can decrease the symbolic inequality in the public sphere and generate better, livelier and more authentic debates through peer education, internships, youth panels, creative workshops and partnerships with civil society. The key challenge in terms of social cohesion is developing more sophisticated tools for negotiating the rules and objectives when sharing the same space.

Video culture is one of the phenomena that can help us tremendously in understanding what drives and scares people. We are still far from seeing the European identity or national identities as living organisms defined by people themselves. The current sharing culture is not building a singular fixed European or global identity but supporting numerous parallel, overlapping and contradictory identities even within one individual. It fosters the emergence of multiple border-crossing networks and in the end gives more breathing space to us all. The possibility to attach and detach, test and fail opens up possibilities for curiosity and playfulness in identities, which is a prerequisite for diversity. It is not a Europe of great ideologies but a Europe of joint action and a Europe of spontaneously occurring commonalities.

If we look for instance at youth cultures such as hip hop, video making or street fashion, the young of today are boldly using artistic practices to define their identities outside the traditional boxes. For many their identity is not a choice between ethnicity and nationality nor between old and contemporary. The individual identity is built from whom you spend your days with and what you do together as well as from components of your cultural background. Through cultural expression online or face-to-face, millions of young Europeans are creating a Europe that is both Surinamese and Dutch, simultaneously Turkish-Swedish-American and most of all – one's own.

Europe needs to be more about where we want to go than where we come from. The divisions in our past are a reality that we need to deal with but it should not prevent us from making Europe work now and in the future. To be more inclusive and ultimately a better place to live, Europe needs to foster political debate on how we reach the ideal quality of life and happiness together. The role of cultural institutions should not be to focus on solutions but to enhance diverse voices and in that sense encourage plurality. The goal of this mediation ought to be listening without prejudice, not a joint understanding. Video culture is one of the keys for change.

[1] http://www.strangerfestival.com/node/2140
[2] www.strangerfestival.com
[3] Bradwell, Hannon and Tims (2008)
[4] Niesyto, Buckingham and Fisherkeller (2003)
[5] Such as text and image
[6] According to Gidley (2007)
[7] Jenkins (2006b)
[8] Jenkins (2006a)
[9] Dowmunt (2007)
[10] Lähteenmaa (2005)

TOMMI LAITIO

The author worked until December 2008 as Project Leader of the StrangerFestival (www.strangerfestival.com) at the European Cultural Foundation (ECF) in Amsterdam. Currently Laitio works in Helsinki as a creative advisor for the project as well as an independent writer and researcher. He blogs actively at kiplekker.blogspot.com.

REFERENCES:

- *Bradwell, Peter: Hannon, Celia & Tims, Charlie (2008): Video Republic. Demos. Downloadable at http://www.demos.co.uk/publications/videorepublic*
- *Gidley, Ben (2007): Beyond the Numbers Game. Understanding the value of participatory media. In: Inclusion Through Media (ed. Dowmunt, T; Dunford, M & van Hemert, N.). Goldsmiths.*
- *Jenkins, Henry (2006a): Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. MacArthur Foundation. Available at http://digitallearning.macfound.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=enJLKQNlFiG&b=2108773&content_id={CD911571-0240-4714-A93B-1D0C07C7B6C1}&notoc=1*
- *Jenkins, Henry (2006b): Convergence Culture. Where Old and New Media Collide. New York University Press. Available at http://www.technologyreview.com/Biztech/12434/page2/*
- *Laitio, Tommi (2007): "Superlocal identities. The European in the youth experience", Eurozine, November 13. Available at http://www.eurozine.com/articles/article_2007-12-13-laitio-en.html*
- *Laitio, Tommi (2008b): "Exclusive culture? Representation and prejudice", speech at The Network Effect conference in Budapest, 5.-7. March, 2008. Downloadable at http://www.britishcouncil.org/networkeffect*
- *Laitio, Tommi (2008c): Sharing Strangers. Projections no 29/30. Revue sur l' education a l'image et l'action culturelle cinematographique. ISSN 1636-5593*
- *Lähteenmaa, Jaana (2005): Säpinää – entä kapinaa? Ja mitä kapina on? In: Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä. Loki-Kirjat.*
- *Niesyto, Horst; Buckingham, David and Fisherkeller, Jo Ellen (2003): VideoCulture> Crossing Borders with Young People's Video Productions. In: Television and New Media. Sage.*

KUVAN SUUNNITTELU // Jenni Saari

Osana Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuotta Suomessa vuoden kansallinen toimikunta ja Kustannusosakeyhtiö Teos järjestivät ”Mikä ihmeen uussuomalainen?” -novellikilpailun keväällä 2008. Kaikkiaan 109 kirjoittajaa lähetti tekstejään kilpailuun, johon erityisesti maahanmuuttajataustaisia kirjoittajia rohkaistiin osallistumaan.

Mikä ihmeen uussuomalainen?

Kilpailun voittaja on 17-vuotias vantaalainen **Maryam Hamadon**. Hän paljastaa, että oli hänen isänsä idea osallistua novellikilpailuun ja että hän käytti kesälomansa neljä viimeistä päivää *Seurapiirihai* -nimisen kilpailunovellinsa kirjoittamiseen. Palkittu tarina sijoittuu Syyriaan, joka paikkana esiintyy toistuvasti Hamadonin laatimissa kertomuksessa.

– Joissakin teksteissä on Talvisuomi ja Kesäsyyria, kaksi erillistä maailmaa, jotka kuitenkin ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa.

Toiseksi novellikilpailussa sijoittui **Alexandra ”Saša” Salmela**, joka *Se oikea, aito maahanmuuttajablues* –nimisessä kertomuksessaan leikkii erilaisten kieliasujen kanssa. Suihkussa syntyi sattumoisin jopa aivan uusi sana: ”mahanmuuntaja”! Saša on onnellinen siitä, että tarjoutui mahdollisuus osallistua kirjoituskilpailuun, missä ei tarvinut kilpailla vain suomea äidinkielenään puhuvien kanssa.

Nitin Sood sijoittui kilpailussa kolmanneksi novellillaan *Helsinki ja karavaanit*. Hän on samoilla linjoilla Sašan kanssa.

– Olen ennenkin saanut sähköpostiviestejä kirjoituskilpailuista, mutta tällä kertaa aihe oli tutumpi, joten päätin osallistua.

Otteita voittajanovelleista

”Mutta minä en ole nukkunut ja elän siksi kahdettatoista päivää kesäkuuta, kun me saavumme ensimmäiseen liikenneympyrään, ja sisko; hän nukkuu kuin enkeli ja tiputtelee kuolaa paidanihalleni.

Tie Damaskokseen on kuiva ja karu. Tuuli puhaltaa lännestä, puhaltaa puut vinoon. Servicen lattia kolisee. Minun tädilläni on surusilmät ja naururypyt jatkavat niitä silmäkulmista pidemmälle ja hänellä on nimi, joka on melkein suomalainen: MAISAA ja hänen miehensä on aika aasi mieheksi. Minä nojaan Rubaan ja hänen hento vartensa on petrokemian kokeiden väsyttämä. Service on täynnä ja minun mieleni on täynnä. On vain värejä ja hajuja ja mielikuvia; minä tiedän, mitä tapahtuu joka kesä kun hyppää maailmasta toiseen ja horjuu hetken ennen kuin kaikesta tulee tasaista, ennen kuin kuumuus tekee hiuksista suorat, voiteen valkeus tulee iholla näkyviin, ja teen silmistä siniset.

Maryam Hamadon
novellista *”Seurapiirihai”*

”Minä olen mahanmuuntaja. Minä tulin varastaa sun mies. Minä tulin varastaa sun sosiaalietuudet. Minä en työ.

Minä istun kotona ja hoidan minun ja minun mieheni lapset ja käyn kaupaan ja katselen ja ostoskelen tavaria. Lapset kansa menen usein ulkona kävellään vaika kauniissa puistossa tai meren rantassa, joka lapset ja minä tykkaavat, koska meidan maassa ei ole meri ollenkkaan. Joskus menen kelaan ja muuhin toimistoisiin, missä hoidan raha ja elämäasiat ja ongelmat. Joskus tapan myös muuitakin mahanmuuntajanaiset meidän maasta ja meidän naapuri maasta, koska he puhuvat kieli, joka minä ymmärän, eli kaikki me vapaasti voimme keskustella esim. lapsista, miesista, kelasta, rahasta ja muuista ongelmista ja ylipäästi meidän elämästä Suomessa, joka on kovasti erinainen kun meidän elamä kotimaassa ja voin vakuutaa teitä, että ei se ole niin helpo ja yksinkertainen ja muutten super, kun ehkä jotkut voi ajattella.

Muta en mina kulu niihin mahanmuuntaja naisiin ja miesiin, jotka vain

marisee ja vallittaa koko aikaa. Minä olen optimisti, että muutin Suomeen, vaika aina ei kaikkki asiat ole pinkki. Minä yrritän sulauttaa itseni Suomeen ja sen kansaan, sen takia ahkerasti opiskelen suomalaisen kielen. Kun olen masentunut ja surkullinen, muistan muistaa erääsen tarinan, joka aina suurentaa minun uskon ja toivon minun itseen, minun uuteen suomalaiseen ympäristöön sopeutumiskykyyn ja minun mahdolisuukset onnistaa ja toteuttaa täällä minun oma itseni. Nyt minä kerton tämän tarinan teillekin. Se on myyttinen taru mahanmuuntajan rohkeuksesta ja sisusta, joka tuotti suuren, vaika hetkellisen onnin sankarille tämän tarinasta, joka on niin kun meidän maassa on normaali, totakkai mies.

Alexandra Salmela
novellista
"Se oikea, aito maahanmuuttajablues"

”Äitini puhui kauniisti tästä kaupungista. Hän kertoi minulle tarinoita karavaaneista, jotka toisinaan toivat viisasta tietoa kaukaisesta, routaisesta kaupungista. ”Joka kerta he toivat jotakin uutta, joka muutti maailmaamme sellaisella tavalla, ettemme koskaan edes tajunneet sen muuttuneen”, äitini kertoi. Lapsena kuuntelin vuolaasti hänen tarinoitaan jokainen yö, ja joskus hän yritti kertoa minulle Pariisista ja Lontoosta, mutta minä en tahtonut kuulla niistä yhtään mitään. Olin lumoutunut Helsingistä, se kuulosti jo niin jännittävältä, että mieleni ei tohtinut antaa tilaa muille maailman ihmeille. Ensimmäisen kerran, kun kerroin koulussa Helsingistä, muut toverini eivät aluksi uskoneet minua ollenkaan. He kertoivat minun sepittävän satuja, eikä kukaan haluaisi olla sadunsepittäjän ystävä. Hyvin nopeasti tämän jälkeen ihmiset katosivat elämästäni. Minä itkin, kauemmin kuin päivän. Äitini yritti lohduttaa minua, sanoi, ettei maailma tähän tule kaatumaan ja karavaanitkin olisivat tulossa Helsingistä pian. Suruni hälveni samalla sekunnilla, kun hän kertoi sen.

Nitin Sood
novellista *”Helsinki ja karavaanit”*

Nimi: Maryam Hamadon
Ikä: 17 vuotta
Paikat tai tilat, joissa tunnen olevani kotona: keittiöt ja parvekkeet sekä jonkun mukavan ihmisen kodissa.
Edellinen Facebookin statusupdate: En ole Facebookissa! Ihan periaatteesta en mene mukaan asioihin, joista liian moni hehkuttaa, niin kuin Harry Potter tai Facebook. Päinvastoin, käännyn niitä vastaan!
Minulle kulttuurienvälinen vuoropuhelu on...
... sitä, että kaksi jollain tavalla erilaista ihmistä keskustelevat keskenään. Sanat "kulttuurienvälinen vuoropuhelu" kuulostavat joltain isolta, mutta oikeastaan sen ei tarvitse olla sen kummallisempaa.

Kuinka tulit aloittaneeksi kirjoittamisen?
En tiedä, voinko sanoa että "kirjoitan". Ennen tätä novellia kirjoitin vain silloin kun koulussa on ollut pakko. Ala-asteen toisella luokalla minulla kylläkin oli päiväkirja; sellainen vihko, minne kirjoitin kenestä tykkäsin, ja minkä aina teippasin kiinni, ettei kukaan pääsisi sitä lukemaan!

Mistä kertoi ensimmäinen kirjoittamasi teksti?
Opin itse asiassa kirjoittamaan ennen kuin osasin lukea. Kirjoittelin papereille tuttujen nimiä. En kyllä muista, mistä ensimmäinen teksti olisi kertonut.

Miten kiinnostuit "Mikä ihmeen uussuomalainen?" -novellikilpailusta?
Isä sanoi, että nyt osallistut! Hän on aina lukenut koulussa kirjoitetut aineeni, ja arveli, että minulla olisi hyvät mahdollisuudet. Itse asiassa äitini taisi nähdä ilmoituksen kilpailusta internetistä. Kirjoitin sitten Syyriassa kesäloman aikana, tai rehellisesti sanottuna neljänä viimeisenä päivänä ennen kuin tekstit piti lähettää. Viimeisenä yönä kirjoitin kello kahdeksasta illalla kello kahdeksaan aamulla.

Mistä sait idean kilpailutekstiisi?
Olen käynyt Syyriassa joka kesä viiden vuoden ajan, mutta en ole kirjoittanut sieltä mitään muistiinpanoja. Monet kirjoittamani tekstit kertoo silti tavalla tai toisella Syyriasta. Joissakin teksteissä on Talvisuomi ja Kesäsyyria, kaksi erillistä maailmaa, jotka kuitenkin koko ajan ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Jotkut asiat kirjoittamastani novellista ovat tapahtuneet todellisuudessakin.

Millainen itse kirjoitusprosessi oli?
Kirjoitin ensimmäisen lauseen, ja siitä se lähti. Mitään suunnitelmaa ei ollut, kirjoitin vain alitajunnasta. Kun kirjoitin, en edes ajatellut päähenkilön sukupuolta, mutta kun äitini tutut lukivat kertomuksen, he kysyivät heti "oletko se sinä?". Ajattelevatkohan nyt kaikki lukijat, että päähenkilö olen minä? Perusasiathan ovat samat eli 17-vuotias tyttö, jolla on syyrialainen

isä, romanialainen äiti ja seitsemän tätiä. Mutta itse asiassa halusin nimenomaan kokeilla, kuinka erilainen kertomus voisi syntyä ihan samoista lähtökohdista, samoista aineksista; millainen minun elämäni olisi voinut olla?

Mitä ajatuksia herätti kilpailun nimi "Mikä ihmeen uussuomalainen"?
Ajattelin "Voi vitsi, no nyt pitää kirjoittaa joku nyyhkytarina maahanmuuttajasta, jolla menee huonosti tai sit jostain ihmeen yhteentörmäyksistä". En pidä siitä, että maahanmuuttajia käsitellään jotenkin ryhmänä – kaikkihan ovat tulleet tänne ihan eri syistä. En pitänyt niin paljon otsikosta, mutta samalla en pystyisi kirjoittamaan ilman minkäänlaista otsikkoa tai rajoitusta. Sitten syntyi ajatus, että kirjoitankin Syyriasta! Ajattelin, että kirjoitan sellaiselle mukavalle ihmiselle, joka on samalla aaltopituudella kanssani. Sellaiselle, joka ymmärtää asiat, ettei tarvitse todistella.

Kirjoitatko myös muilla kielillä kuin suomeksi?
En. Vaikka puhunkin suomen lisäksi arabiaa, romaniaa ja englantia, olen aina kirjoittanut suomeksi. Minulla nuo kielet ovat itse asiassa ihan omissa lokeroissaan, enkä ikinä sekoita niitä keskenään. Yhtenä päivänä vanhempani ikään kuin vitsinä vaihtoivat keskenään kieltä – yhtäkkiä äiti puhui arabiaa ja isä romaniaa – se oli todella hämmentävä tilanne!

Luetko itse paljon?
Viime aikoina en ole ehtinyt lukea niin paljon, mutta pienenä, ala-asteella, luin ihan kaiken joka tuli eteen. Nykyään luen aika paljon dekkareita. Monet ystäväni ovat järkyttyneitä siitä, että kurkistan joskus dekkareissa viimeiselle sivulle, mutta minusta itse juoni ei ole niin tärkeä vaan se, millä tavalla tarina kerrotaan. En pidä fantasiakirjoista, joissa on jotain ihmeotuksia. En myöskään pidä liian perinteisistä kirjoista vaan siitä, että kirjassa esitetään joku asia uudella tavalla. Minulla ei ole lukijana paljon kärsivällisyyttä, joten jos kirja ei vangitse minua kolmen sivun jälkeen, jätän sen. Käyn jonkun verran myös kirjastossa, kuljen hyllyjen välissä ja odotan, että kirja kutsuu minua. Minulla on melkoinen näppituntuma.

Onko sinulla suunnitelmissa kirjoittaa myös tulevaisuudessa?
Jos tilaisuus tulee eli toisin sanoen, jos joku taas patistaa minua. Täytyy sanoa, että minun on vaikea saada mitään tehtyä jos kukaan ei pakota minua!

*Novellikilpailun kolmea voittajaa haastatteli erityisasiantuntija **Heidi Johansson** Valtion taidemuseosta.*

Nimi: Alexandra (Saša) Salmela
Ikä: 28 vuotta
Paikat tai tilat, joissa tunnen olevani kotona: Lapsuuden paikat. Esimerkiksi Tonavan varrella Bratislavassa, mäen päällä, on venäläisten sotilaiden muistomerkki ja Slavín -hautausmaa. Hengailimme siellä myöhäishippiaikana, olin ehkä 14. Se oli varmasti elämäni paras kesä.
Edellinen Facebookin statusupdate: Luulen, että se on "Saša is leaving Helsinki again". Me muutimme "metsään" marraskuun alussa.
Minulle kulttuurienvälinen vuoropuhelu on...
Olen rehellisesti sanottuna vähän kyllästynyt sanoihin. Tiedän, että niihin pitäisi uskoa, mutta toivoisin jotenkin kaiken tämän onnistuvan luonnollisemmin, ettei sitä tarvitsisi korostaa.

Kuinka tulit aloittaneeksi kirjoittamisen?
Olen kirjoittanut runoja, kertomuksia ja satuja ihan pienestä pitäen, ennen kuin edes osasin kirjoittaa kunnolla. Kun opiskelin Slovakiassa teatterikorkeakoulussa, pidin lyhyen tauon (siellä oli muutenkin niin paljon kulttuuria ja boheemielämyksiä!), mutta olen nyt uudelleen päässyt vauhtiin.

Mistä kertoi ensimmäinen kirjoittamasi teksti?
Olin silloin varmaan noin 5–vuotias ja kirjoitin kertomuksen lehmästä, joka oli viisas ja sanoi muu. Slovakiaksi sana viisas nimittäin alkaa tavulla "muu-". Kirjoitin muitakin eläinkertomuksia ja sitten runon pikkusiskostani. Muistaakseni en ole koskaan näyttänyt sitä hänelle!

Miten kiinnostuit "Mikä ihmeen uussuomalainen?" -novellikilpailusta?
Luin siitä Helsingin Uutisissa ja innostuin ideasta. Olin silloin juuri äitiyslomalla ja tuntui siltä, että pitää tehdä jotain, etteivät aivot mätäne kokonaan!

Mistä sait idean kilpailutekstiisi?
Alkuperäinen ideani oli kertomus, jossa itse kertoja on päähahmo. Se ajatus oli kypsymässä kun yhtäkkiä jostain ilmestyi kertomukseen tuttuja, puolisukulaisia ja sukulaisia - melkein aitoja hahmoja, mutta ihan erilaisessa ympäristössä. Toinen ajatus lähti siitä kun Slovakia on monille suomalaisille jotenkin epämääräinen maa. Joskus saan vaikutelman, että ihmiset eivät edes ole ihan varmoja, onko se oikea vai ikään kuin fiktiivinen maa. "Onko sitä olemassa? Onko siellä ihmisiä? Onko siellä sähköä?". Tämän lisäksi sain inspiraatiota meidän Helsingin seudulla toimivasta tsekki- ja slovakkiäitien niin sanotusta mammakerhosta!

Millainen itse kirjoitusprosessi oli?
Aloittaminen oli hankalaa. Kirjoitin, laskin sivuja, ja kirjoitin taas. Katsoin, että kilpailussa pyydettiin max. 40 liuskaa, joten ajattelin koko ajan, että pitäisikö vielä kirjoittaa pari sivua? Toisaalta olenkin usein liian puhelias. Itse kirjoittamisvaihe kesti viikon, ja sitten pari päivää meni korjaamiseen. Minua pitää painostaa ruoska kädes-

sä, että saan ylipäätänsä jotain aikaan – muuten haahuilen vain tekemättä mitään ja mietiskelen itsekseni, kuinka kuuluisaksi vielä tulen…

Mitä ajatuksia herätti kilpailun nimi ”Mikä ihmeen uussuomalainen”?
Olin tosi iloinen, että löytyi kilpailu johon minäkin voin osallistua, ja missä minulla olisi jonkunlaisia mahdollisuuksia onnistua! Minusta on hienoa, että myös ihmisille, joille suomi ei ole äidinkieli, annetaan mahdollisuus olla mukana kilpailemassa. Minähän en voi painia samassa sarjassa kun suomea äidinkielenään puhuva.

Mistä keksit sanan ”mahanmuuntaja”?
Menin vauvaa pakoon suihkuun, ja siellä sana syntyi! Ajatus lähti varmasti siitä, että inhoan media- ja virastokielen niin ylikäyttämää sanaa maahanmuuttaja. Se kuulostaa niin halveksuvalta ja ylimieliseltä.

Kirjoitatko myös muilla kielillä kuin suomeksi?
Olen kirjoittanut sekä slovakiksi että englanniksi. Slovakiassa olin kymmenisen vuotta sitten aikuisten runokilpailun finaalissa ja samana vuonna voitin kertomuskilpailun. Englanniksi taas olin mukana kansainvälisessä Young Playwrites Festivalissa yhdellä kokeilevalla runollisella tekstillä. Joskus ajattelen, etten ole ihan vielä sisäistänyt suomen kieltä. Suhteeni kieleen on aika kumma, sillä kiroilen todella paljon suomeksi kun muilla kielillä taas en. Vaikka rationaalisesti tiedän, että tietty sana on suomeksi kirosana, se ei kuitenkaan tunnu siltä. Usein sekoitan suomea ja slovakkia, mutta nyt täytyy olla vähän varovainen kun puhun vauvalleni!

Luetko itse paljon?
Välillä. Noin vuosi sitten työstin graduani suomalaisesta nykydraamasta ja luin vain Lundánia, Ruohosta, Saisiota. Ennen luin aika paljon runoja, mutta 19–vuotiaana tapahtui täyskäännös, ja sen jälkeen en ole voinut lukea, enkä kirjoittaa runoja. Viime aikoina olen vain hengaillut lukematta mitään, paitsi ehkä Pullmanin trilogian, jossa on esimerkiksi *Kultainen kompassi*.

Onko sinulla suunnitelmissa kirjoittaa myös tulevaisuudessa?
Haluaisin olla kirjailija! Kirjoitan itse asiassa parhaillaan romaania suomeksi. Olen kuitenkin aika kärsimätön… suunnittelen ja ylisuunnittelen. Projekteja on aina satatuhatta meneillään. Yritän myös tehdä vähän käännöstyötä. Ruohosen *Kuningatar K* -näytelmästä minulla on jo raakakäännös olemassa. Haluaisin kääntää muitakin näytelmiä, mutta haaste voi olla saada niitä myytyä. Itse asiassa en tiedä haluaisinko sittenkään olla kirjailija – minähän olen jo taiteilija, ainakin luonteeltani!

Nimi: Nitin Sood
Ikä: 19 vuotta
Paikat tai tilat, joissa tunnen olevani kotona: Paikat, joissa voi seurata ja katsoa muita ihmisiä. Kapkaupungissa olin ystävän kanssa paikallisjunassa ja siellä istui eritaustaiset, toisilleen tuntemattomat, ihmiset vierekkäin junavaunuissa. Kaikki puhuivat keskenään, vaikkeivät tunteneet. Se oli todella kodikasta. Kesken matkan vaunu nytkähti, ihmiset katsoivat toisiaan ja rupesivat spontaanisti nauramaan. Tuntui siltä, että koko elämä kiteytyi siihen hetkeen!
Edellinen Facebookin statusupdate: "Nitin on Suomessa. Tavataanko?"
Minulle kulttuurienvälinen vuoropuhelu on... Ensinnäkin tuo sana "kulttuuri" on minulle mahdoton. Mutta ehkä kulttuurienvälinen vuoropuhelu olisi sitä, että eri taustoista tulevat ihmiset voivat olla toistensa kanssa, vaikka heillä on erimielisyyksiä. Se, ettei yritä muuttaa toista ja toisen ajatuksia. Lähdin pari vuotta sitten Swazimaahan vähän ajatuksella "pelastaa maailma", mutta tajusin siellä, etteivät kysymykset ole niin helppoja.

Kuinka tulit aloittaneeksi kirjoittamisen?
Se tapahtui pikkuhiljaa, noin 13–14-vuotiaana, kun aloin lukea lehtiä kunnolla ja kiinnittää huomiota siihen, mitä maailmassa tapahtuu. Samoihin aikoihin eräs äidinkielenopettajani rohkaisi minua kirjoittamaan. Nyt kirjoittamisesta on tullut minulle todella tärkeä tapa ilmaista itseäni; koen, etten suullisesti osaa ilmaista ajatuksiani niin hyvin, mutta tekstin kautta se onnistuu. Kirjoitan esimerkiksi blogia, jossa liikun faktan ja fiktion rajamailla.

Mistä kertoi ensimmäinen kirjoittamasi teksti?
Ensimmäinen teksti, jonka muistan hyvin, kirjoitin kasiluokalla. Tehtävä oli kirjoittaa teksti matkasta, ja minä kirjoitin yhden henkilön matkasta itsensä löytämiseen. Ehkä voisi sanoa, että se oli 14-vuotiaan identiteettikriisi? Sain siitä arvosanan 10, ja olin tosi ylpeä.

Miten kiinnostuit "Mikä ihmeen uussuomalainen?" -novellikilpailusta?
Sain sähköpostiini viestin kilpailusta. Olen ennenkin saanut samankaltaisia viestejä kirjoituskilpailuista, mutta tällä kertaa aihe oli tutumpi, joten päätin osallistua.

Mistä sait idean kilpailutekstiisi?
Monesta paikasta! Vaikutteita tuli varmasti muusta fiktiosta, mutta myös televisiosta. Olen katsonut jonkun verran ohjelmia, missä puhutaan kolmannesta maailmasta ja pakolaisista. Se koskettaa, ja siitä syntyy halu kirjoittaa. Olen juuri tullut kotiin kahden Swazimaassa vietetyn vuoden jälkeen. Swazimaassa on paljon ihmisiä, jotka ovat muuttaneet sinne muista maista, ja ymmärsin näiden vuosien aikana, miten tärkeät ihmisoikeudet ovat. Esimerkiksi sisäoppilaitoksessamme asui sekä israelilaisia että palestiinalaisia.
Novellini pääroolissa on tavallaan Helsinki, joka on minulle hyvin tärkeä kaupunki. Olin Suomessa huhtikuussa ja nautin siitä että sain istua eri paikoissa katsomassa ihmisiä. Lempipaik-

kani on ehkä Tuomiokirkon rappuset. Siellä kuulee vieraita kieliä ja näkee paljon erilaisia ihmisiä. Minua kiehtovat ihmisten väliset suhteet ja reaktiot. Sen lisäksi lumi on minulle tärkeä elementti.

Millainen itse kirjoitusprosessi oli?
Ei muuta kuin että aloin kirjoittamaan! Minun on pakko kirjoittaa koko teksti yhdessä pötkössä, muuten siitä ei tule mitään. En ole teknisesti niin edistynyt kirjoittaja, joten tähän asti olen kirjoittanut vain lyhyempiä kokonaisuuksia kuten runoja ja novelleja.

Mitä ajatuksia herätti kilpailun nimi "Mikä ihmeen uussuomalainen"?
Totta puhuen, ennen kuin lähdin Swazimaahan, olin aina ajatellut olevani suomalainen. Tultuani kotiin Suomeen olen kuitenkin joutunut miettimään tätä kysymystä uudelleen. Kävin juuri apteekissa ja yllätykseksenі minulta kysyttiin puhunko suomea. Ehkä en olekaan muiden silmissä niin suomalainen? Olenkohan sitten juuri tällainen uussuomalainen? Olen äskettäin ruvennut miettimään näitä kysymyksiä ja olen aika hämmentynyt. Lähdin Swazimaahan, koska halusin kansainvälistyä, mutta oikeastaan minulla on aina ollut aika kansainvälinen kaveripiiri. Ehkä se ei olekaan niin tavallista täällä Suomessa? Ehkä tosiaan olen uussuomalainen?

Kirjoitatko myös muilla kielillä kuin suomeksi?
Ennen kirjoitin vain suomeksi, mutta edellisten kahden vuoden aikana englantikin on astunut kuvaan. Suomeksi yritän löytää mahdollisimman kuvailevia sanoja, kun taas englantini on huomattavasti yksinkertaisempaa. Juuri nyt koen aika vahvasti tätä kahdessa kielessä olemista. Tekstit syntyvät kuitenkin edelleen helpommin suomeksi.

Luetko itse paljon?
Luen, mutta täytyy sanoa, että olen todella nirso. Haluaisin lukea monia kirjoja, mutta usein käy niin että luen pari sivua ja sitten ajattelen "ei tästä tule mitään". Yksi kirja, josta pidän paljon, on Kira Poutasen romaani *Katso minua*. Rakastin lukea sitä, koska siinä päähenkilönä on Pariisi. Minäkin pidän paljon kaupungeista. Parhaita ovat kirjat, joissa paljon on luettavissa rivien välistä. Jonathan Safran Foer on amerikkalainen kirjailija, josta pidän. Hänen kirjansa *Extremely loud & incredibly close* on todella visuaalinen ja siinä on tunteet. Tunteet ovat kuitenkin syy, miksi ihmiset jaksavat eteenpäin. Lempikirjani taitaa sittenkin olla *Pikku prinssi*! Siinä on elämän pohdintaa, filosofointia.

Onko sinulla suunnitelmissa kirjoittaa myös tulevaisuudessa?
Haaveeni oli kirjoittaa romaani ennen kun täytän 18, mutta enpähän saanut aikaiseksi! Kirjoitan koko ajan ja haluaisin kirjoittaa ihan ammatikseni, mutta en tiedä uskallanko, koska kuulee kauhutarinoita siitä, kuinka julkaiseminen on niin vaikeata ja maailmassa vain tuntuu olevan tuhansia muita lahjakkaita kirjoittajia. Kirjoittamista en kuitenkaan lopeta koskaan, sillä se on minun tapani selvitä elämästä. Voin luoda oman maailmani, jossa kaikki on niin kuin itse haluan.

Kustannusosakeyhtiö Teoksen kommenttipuheenvuoro

”Mikä ihmeen uussuomalainen?” -novellikilpailu onnistui Kustannusosakeyhtiö Teoksen näkökulmasta erittäin hyvin. Vastaanotimme 109 kirjekuorta, jotka sisälsivät hyvin erilaisia ja eritasoisia novelleja. Kilpailun raadin yksimielinen näkemys oli se, ettei koskaan aiemmin ole ollut tällaista kirjoituskilpailua, jossa ei rankkojenkaan aiheiden ja riipaisevien tarinoiden takia sorruta pessimismiin, kaunaan ja toivottomuuden kuvauksiin. Päinvastoin raati huomioi, että kilpailunovelleissa uskallettiin katsoa tuoreesti ja eri näkökulmasta vaikeitakin asioita. Teksteistä löytyi naurua ja rohkeutta heittäytyä suurien tunteiden vietäviksi. Ote oli useassa tekstissä erittäin tuore ja kirjoittajan oma ääni ja suhde kieleen näkyi upeasti.

Kilpailun tiedotus oli suunnattu erityisesti erilaisille järjestöille, kouluille ja yhdistyksille, joiden uskoimme tavoittavan maahanmuuttajia. Tarkkaa yhteenvetoa osallistujien taustoista on mahdotonta tehdä, sillä raati avasi yleisen kirjoituskilpailukäytännön mukaan vain ne yhteystietokirjekuoret, jotka olivat lupaavan tekstin yhteydessä. Avattujen kuorien perusteella voisi kuitenkin vetää muutaman ilahduttavan johtopäätöksen. Osallistujien ikähaarukka on erittäin laaja, joskin yli puolet osallistujista on hyvin nuoria, noin lukioikäisiä. Mukana on sekä hyvin kokeneita että ensikertalaisia kirjoittajia. Kaksi antologiaan osallistuvista on julkaissut äidinkielellään kirjoituksia, onpa mukana yksi kääntäjäkin. On myös mielenkiintoista, että kirjoittajien kulttuuriset taustat ja perheet tulevat hyvin monista eri maista. Novelleissa liikutaan Suomen lisäksi mm. Syyriassa, Somaliassa, Venäjällä, Slovakiassa, Virossa, Afganistanissa ja Turkissa. Suuri osa osallistujista asuu pääkaupunkiseudulla tai Turun ja Tampereen seuduilla. Miehiä ja naisia kirjoittajissa oli suurin piirtein saman verran.

Kustannusosakeyhtiö Teos on novellikilpailun kautta panostanut sekä suomalaisen kirjallisuuden että Teoksen tulevaisuuteen monessa mielessä. Konkreettisesti kilpailun tuloksena syntyvä antologia aloittaa kevätkautemme 2009. Erityisen tähdellistä oli olla mukana uraauurtavassa projektissa; maailmankirjallisuus on aina syntynyt eri kielten hankauskohdista. Kilpailu on tuonut Teokselle myös potentiaalisia mahdollisuuksia. Olemme päässeet tutustumaan kenties tuleviin kirjoittajiin, heidän kieleensä ja ajatuksiinsa. Lisäksi kilpailu on avannut ovia koko suomalaiselle kirjallisuusmaailmalle. Se on osoittanut, että Suomessa kirjoitetaan paljon ja taitavasti ja että suomalaisuuden käsitteen laajentuessa ja kyseenalaistuessa voimme löytää uusia tapoja käyttää kieltä ja kerrontaperinteitä.

Maria Säntti, toimitusjohtaja
Silja Hiidenheimo, kustantaja
Maarit Halmesarka, kustannustoimittaja

I somras gifte sig min son i Chicago

MERETE MAZZARELLA

I somras gifte sig min son i Chicago. Det var ett sant globaliserat bröllop för de allra flesta gäster kom någon annanstans ifrån, många kom från orter som de inte ursprungligen kom ifrån och en hel del visste knappast ens längre var de ursprungligen kom ifrån. Min sons svärföräldrar kom från Vancouver där de numera bor men de har båda vuxit upp i Mexico City. Min sons svärmors föräldrar kom från Rumänien, min sons svärfars föräldrar från det hörn av det gamla Habsburgska riket som idag är Tjeckien.

Min svärdotter har en dubbel identitet: hon är både mexikansk och judisk. Det var en identitet som inte var självklar i Mexico City när hon växte upp utan hennes skolkamrater kunde fråga: ”Är du mer judisk eller mer mexikansk?” Så småningom lärde hon sig att svara dem med en motfråga: ”Är du mer katolsk än mexikansk?”

Min sons farfar var italienare, hans farmor brittisk, hans morfar finländare och hans mormor dansk. Länge var min sons identitet tvärsäkert brittisk, numera är han osäker. ”Kanske jag rentav börjar vara amerikan?” säger han. I USA är det åtminstone ingen som förundrar sig över sammansatta identiteter. Till bröllopet kom jag från Finland och min sons far från England. Eftersom vi inte bara är en globaliserad familj utan också en nyfamilj med ett antal skilsmässor i bagaget – jo, det här var faktiskt min sons andra bröllop – kom min man med sin andra fru (som är halvt indisk och halvt brittisk) och med hennes nuvarande man och med min sons två halvsystrar. Den ena av halvsystrarna konstaterade att det var en smått egendomlig upplevelse att turista i Chicago tillsammans med fyra av sina fem föräldrar. Då räknade hon in inte bara sin mors nuvarande

”Sen bröllopet har vi hållit kontakt, min sons svärföräldrar och jag, och vi har glatt oss över en annan mångkulturell Chicagofamiljs framgång: barnen Obama går i samma skola som mina barnbarn och att det är en förträfflig familj vet vi därför att Obama morgonen efter valnatten levererade flickorna utanför skolan precis som vanligt.”

man och sin fars tredje fru utan också mig. Det är jag henne varmt tacksam för: vi har trots allt firat många jular tillsammans i England hos hennes far. Min sons familj och jag har funderat på hur man kunde mötas halvvägs mellan Finland och USA och har skojat om Island men England är nog mera praktiskt. Men förståeligt nog hade min sons far svårt att överblicka sammanhangen inför bröllopet för när han presenterade sin andra fru för brudens mor råkade han säga: ”And this is my wife Merete.”

I en globaliserad familj kan det aldrig vara en självklarhet hur en vigsel ska se ut. Min son och hans brud vigdes under en judisk bröllopsbaldakin men några religiösa inslag hade ceremonin inte. Däremot rymde den vad man kunde kalla en antropologisk innovation: det var jag som åt bruden överräckte den ring som hon skulle ge åt min son och det var brudens mor som åt min son överräckte den ring som han skulle ge bruden. Man kan tolka innovationen på olika vis men för egen del väljer jag att tolka den som ett uttryck för att brudparet tryggt litade på att deras mödrar välsignade deras förbund. Mot slutet av vigselakten uppmanade vigselförrättaren brud och brudgum att vardera nämna någon som de önskade hade kunnat vara med och vardera nämnde då sin mormor. Frågan är om inte det var just det ögonblicket som gjorde mig varmast om hjärtat: just min mor skulle ha varit alldeles särskilt glad åt och stimulerad av detta mångkulturella sammanhang. Bland bröllopsvittnena fanns min

trettonåriga sondotter. (Som för övrigt på mödernet har sina rötter i Ryssland och Polen men som nog helst ser sig själv som a California girl.) Det var inte hennes sista bröllop för sommaren: en knapp månad senare gifte sig hennes mor i San Diego. Som en farmor från gamla världen är det mig sannerligen främmande att idealisera en livsstil där barn får springa på sina föräldrars bröllop men ändå: jag kan inte se annat än att det är bra att *båda* föräldrarna nu är omgifta.

Det allra märkligaste med detta bröllop var ändå något alldeles annat, det var att det verkligen hade lyckats oss alla att *komma samman*, att befinna oss på en och samma plats. Under de vid det här laget närmare tjugo år som min son har bott i USA har mitt familjeliv, förefaller det mig, till största delen bestått av e-post och digitala foton. Det är per e-post jag tagit del av barnbarnens utveckling, det är per e-post jag största delen av året kommunicerat med barnbarnen själva så fort de blivit tillräckligt stora för att åtminstone diktera ett mejl.

Jo, naturligtvis har vi talat i telefon också men avståndet känns överväldigande stort när man talar från den enas morgon till den andras kväll eller tvärtom. Framförallt känns det tröstlöst stort i det ögonblick man avslutar samtalet och lägger luren på. Nej, vi har aldrig kommit oss för med att använda Skype. Det borde vi kanske ha gjort. Däremot har jag år efter år skickat gräsfrön och granna fjädrar till påsk och adventskalendrar till jul. Till en början försökte jag hitta adventskalendrar utan krubba och Jesusbarn, sen började jag tycka att också krubba och Jesusbarn hörde till barnbarnens kulturella arv. Jag har också skickat muminböcker i engelsk översättning och precis som alla finlandssvenska barn kan mina barnbarn citera ”Och muminmamma sa med kraft/vi dricker hädanefter saft”. Fast de citerar det på engelska. Mera akut har jag skickat pengar genom Western Union och tygblöjor med DHL. Tygblöjor uppstod det ett

brådskande behov av det år den unga familjen bodde på Madagaskar.

Men nu hade vi alltså kommit samman, nu var hela storfamiljen tillsammans i flera dagar, gjorde utfärder, åt, pratade. Och än viktigare: vi trivdes med varandra. Det var inte självklart. Inte utan skamkänsla mindes jag min fars oroliga fråga när han för fyrtio år sedan hörde att min blivande man hade Joseph som sitt tredje förnamn: ”Inte är han väl jude?” Jag tänkte på min sons svärfars historia om sina skolår i Mexico City, om läraren som inför hela klassen pekade ut honom och sade: ”Samuel hör till det folk som mördade Kristus.” Jag tänkte på min sons farmor som under ett av otaliga äktenskapliga gräl föraktfullt hade sagt åt min sons farfar: ”Du har inte den brittiska humorn, Salvatore!” Jovisst, vi kände oss för en smula beträffande vad vi kunde prata om. Jag insåg snabbt att min sons svärfar och jag inte skulle diskutera Israel men faktum var ändå att vi skrattade åt samma saker.

Sen bröllopet har vi hållit kontakt, min sons svärföräldrar och jag, och vi har glatt oss över en annan mångkulturell Chicagofamiljs framgång: barnen Obama går i samma skola som mina barnbarn och att det är en förträfflig familj vet vi därför att Obama morgonen efter valnatten levererade flickorna utanför skolan precis som vanligt. I sommar ska min sons svärföräldrar besöka mig i Ekenäs och eventuellt reser jag till Vancouver. Min första mans andra hustru, hennes man och min sons halvsystrar ska också besöka mig i Ekenäs.

Vad min sons halvsystrar kallar mig, kanske någon undrar. De kallar mig step-mama, styvmor, för min mans andra fru är ju min sons styvmor och i den här familjen tror vi på absolut jämnställdhet.

MERETE MAZZARELLA

Skribenten är författare och docent, baserad i Ekenäs, Uppsala och Helsingfors.

Raja

ANTONIO ALTARRIBA

”Rajaseutu on paikka, jossa ihmiset kohtaavat toisia kasvokkain.”

Täällä valtakunnan rajalla kulttuurivaihto kuuluu asiaan. Historia kertoo, että Karjalan rajalla on pitänyt osata hiukan ruotsia, hiukan venäjää. Naapureiden tapojen ja mieltymysten tuntemuksesta on ollut hyötyä. Erilaista on elämä Sisä-Savossa, jossa rajat ovat kaukana ja omalla murteella on tultu toimeen kauan. Nykyisinkin Lappeenrannassa ihmiset ovat tottuneet toimimaan vieraiden kulttuurien kanssa. Suomen kielen vieraskorostus on arkipäivää, ulkomaalaiset oppivat ääntämään kieltä eri tavoin kuin valtaväestö. Kun Venäjän raja avautui venäläisille noin kaksikymmentä vuotta sitten, sieltä alkoi yhtäkkiä virrata ihmisiä ihmettelemään vilkkuvia neonvaloja, mainoskylttejä ja tavaran paljoutta kaupoissamme. Silloin paikallinen yrittäjä säikähti ja naulasi lapun ovelle, kauppaan yksi venäläinen kerrallaan. Tästä lapusta kauppias sai sakot, laki kieltää sellaisen, mutta kuinka rajallisia olivat hänen visionsa maailman kehityksestä? Tänään Lappeenrannan kaupoissa palvellaan venäläisiä asiakkaita omalla kielellä ja kaikki ovat tervetulleita.

Raja rajaa, mutta rajoittaako raja taidetta ja kulttuuria, ihmisten vuoropuhelua ja kanssakäymistä vai pitäisikö raja nähdä väylänä, jonka kautta sulatetaan näkökulmia, asenteita, haasteita. Rajaseutu on paikka, jossa ihmiset kohtaavat toisia kasvokkain. Onko rajalla kaikki erilaista kuin muualla? Entä luovuus, kummalla puolella rajaa sitä on? Kansakunnat väittävät, että meillä asiat ovat paremmin, on paljon vitsejä, joilla korostetaan omaa paremmuutta milloin milläkin asialla. Olemme tottuneita siihen, että ihmiset jonottavat rajan ylityksessä. Meiltä on Helsinkiin yhtä pitkä matka kuin Pietariin, mutta matka Pietariin vaatii rajan ylitystä, siihen tarvitaan lupa ja monta leimaa.

Taiteessa raja-alueet – ilmaisut, jotka toimivat välimaastossa – ovat kiehtovia. Kahdeksankymmentäluvulla valokuvat kannettiin pihalle taidehallin vuosinäyttelystä. Väitettiin, että valokuva ei ole taidetta. Oliko jurynjäsenillä samoja visioita kuin meidän hupaisalla kauppiaalla vai olemmeko viisastuneet? Kuinka suhtaudutaan sarjakuvaan, sirkustaiteeseen, mediataiteeseen tai taidekäsityöhön. Ovatko nämä ilmaisukeinot rajan sopivalla puolella? Taiteen raja-alueissa tapahtuu paljon,

sillä taiteilijat pursuavat intoa tekemisestä, havainnoista ja kokemuksista. Mielenkiintoista on huomata, että periferiasta seurataan mitä keskuksessa tapahtuu, mutta keskus usein unohtaa katsoa periferiaan. Tämä on yleistä ja se koskee kaikkea. Esimerkiksi pienillä kielialueilla luetaan valtakielten kirjallisuutta, mutta lukeeko valtakielten väestö pienten kielten luomuksia? Kun kaksi kulttuuria kohtaa, siinä myllerryksessä syntyy tilaa luovuudelle, joka ei ole kenenkään yksinoikeus. Rajoilla vallitsee tietty vapaus, koska ne sijaitsevat tarpeeksi kaukana odotuksista.

Lappeenrannassa on luontevaa tuntea rajanaapureita ja tehdä yhteistyötä heidän kanssaan. Minä olen ollut useammassa kulttuurivaihtoprojektissa Venäjän kanssa. Kaikki alkoi Lappeenrannan ja Viipurin kaupunkien kulttuurivaihtosopimuksesta. Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimisto lähetti taiteilijaryhmän rakentamaan kuvataidenäyttelyä Viipurin linnan museoon. Sen rakentamisen yhteydessä minulla oli tilaisuus tutustua sikäläisiin kulttuuriviranomaisiin, taiteilijoiden työhuoneisiin ja koteihin. Viipurissa kaksi taitelijakuntaa kohtasi ja taidekäsityksiä ja mielipiteitä vaihdettiin laajasti. Vierailun isäntänä oli Viipurin museo. Siihen aikaan oli oma seikkailunsa viedä nykytaidetta rajan toiselle puolelle. Uusi valtiojärjestelmä oli juuri syntynyt entisen tilalle ja kaikki oli murroksen keskellä. Itse en koskaan ollut käynyt Neuvostoliitossa, joten minulla ei ollut vertailukohtaa. Viipurissa oli taiteilijoita, joilla oli vankka koulutus ja suuri tarve puhua taiteen merkityksestä. Meidän käsitetaiteemme oli heille shokki, joka vapisutti heidän taidekäsitystään. Siitä huolimatta taiteilijat yrittivät kohteliaasti löytää selitystä ja ymmärtämystä näyttelylle.

Siihen aikaan Venäjän tulli oli kulttuuri- ja palveluystävällinen. Tulli-

”Taiteen raja-alueissa tapahtuu paljon, sillä taiteilijat pursuavat intoa tekemisestä, havainnoista ja kokemuksista. Mielenkiintoista on huomata, että periferiasta seurataan mitä keskuksessa tapahtuu, mutta keskus usein unohtaa katsoa periferiaan.”

virkailijat tulivat tarkastamaan teokset Viipurin museon tiloihin niiden saapuessa sekä pois lähtiessä, ja kaikki sujui näyttelyn kannalta hyvin. Pian viipurilaisten taiteilijoiden näyttely oli Lappeenrannassa. Tämä yhteistyö jatkui muutaman vuoden ajan Lappeenrannan ja Viipurin kulttuurivaihtosopimuksen puitteissa. Silloin Kanavatien liikenne oli lähinnä turistibusseja ja muutama henkilöauto. Myös taiteilijat olivat uteliaita näkemään mitä molempien maiden rajakaupunkien taidekentässä tapahtui. Venäjän puolella taiteilijoiden piti löytää paikkansa uudelleen yhteiskunnan myllerryksen keskellä ja heitä kiinnosti myös Suomen taidehallinto.

Vuonna 1996 olin mukana työryhmässä, joka valmisteli Kymen Lääninorkesterin konserttia ja useita taidenäyttelyitä Pietariin. Toimeksianto tuli Kymen läänin maaherralta, joka pyysi taidetoimikunnalta apua suuren taidetapahtuman valmistelussa Pietariin. Työryhmän piti lähteä etsimään musiikin ja visuaalisten taiteiden esiintymisfoorumia Pietarista. Lääninorkesterille löydettiin pian esiintymispaikka. Se oli Pietarin filharmoonikkojen palatsissa, ja neuvottelut sujuivat mutkitta. Kuva-, valokuva- ja korutaiteille oli paljon työläämpi löytää sopivia tiloja. Piti kiertää ja neuvotella monessa paikassa, valaistus oli heikko tai olematon, tilojen haltijat sekoittivat ruplat dollareihin ja meiltä haluttiin maksu dollareina. Yhteistyökumppanimme oli sikäläinen Museovirasto, joka ahkerasti järjesti ja sovitti tapaamiset. Heidän *museo*minibussi kuljettajineen oli palveluksessamme aamusta iltaan, päämääränä oli löytää tyydyttävät tilat näyttelyille. Vuoden kuluttua Kymen läänin ja Leningradin alueen maaherrat avasivat valmistelemamme näyttelysarjan Pietarissa lääninorkesterin soittaessa Finlandiaa. Kiroskissa oli esillä valokuvia ja koruja. Tämä taidetapahtuma avasi pysyviä yhteyksiä taiteilijoille ja viranomaisille keskenään. Yhdeksänkymmentäluvulla tulkki oli tärkeä työkalu. Ilman sitä taidetapahtumasta ei olisi tullut mitään,

sillä kulttuuriväki oli yksikielistä. Tällä vuosituhannella on tullut muutoksia, monet taiteilijat ja taideorganisaattorit osaavat englantia ja se helpottaa kommunikointia huomattavasti.

Läänintaiteilijan työsuunnitelmassani on ollut kehittää lastenkulttuurivaihtoa rajan molemmilla puolilla. Se on ollut yhteistyötä viranomaisten ja taiteilijoiden kanssa, jotka ovat ohjanneet lapsia. Lappeenrantalaiset koululaiset kuvittivat kotkalaisten kirjoittamia satuja. Tuloksena syntyi satoja kuvia, joista yhdessä satujen kanssa koottiin näyttely Pietariin Pushkinin lasten pääkirjastoon. Lisäksi näyttely kiersi kolmessa sivukirjastossa lähialueyhteistyön merkeissä. Pietarin Pushkinin lasten pääkirjasto järjesti yhteistyökumppaneiden kanssa vastaavat työpajat ja lopuksi yhteistyön tuloksista painettiin yhteinen satukirja kahdella kielellä. Satukirja esiteltiin Pietarin kirjamessuilla keväällä 2008. Yhteistyö oli laajaa, koska mukana oli kirjailijoita, kuvittajia, kääntäjiä ja graafisia suunnittelijoita rajan molemmilla puolilla. Tärkeintä olivat kuitenkin lapset, jotka osallistuivat kirjoittamiseen ja kuvittamiseen. ”Mitä teillä siellä on?” on uusi lastenkulttuurityöpajahanke Pietarin Pushkinin lastenkirjaston kanssa. Työpaja rohkaisee ja kannustaa lapsia kuva- ja kirjoitustaiteen pariin sekä kohtaamaan toisen maan kulttuuria. Kirjoitetut tarinat lähetetään rajan toiselle osapuolelle kuvitettaviksi. Työpajan aihe on kansantavat tai juhlat.

Taiteilija ammentaa henkilökohtaisesta ja yleismaailmallisesta. Hänen teoksensa tuovat esiin näkemyksiä ja tuntemuksia, mutta harvemmin julistuksia siitä, mikä on oikein ja mikä väärin, monesti se jää katsojan punnittavaksi. Taide ja kulttuuri auttavat rakentamaan suvaitsevampaa maailmaa – maailmaa, jossa rajat ovat maantieteellisiä. Kulttuuridialogi, jota harjoitetaan rajan molemmilla puolilla, on luonteeltaan pysyvämpää. Taide ja kulttuuri avaavat rajoja, ei fyysisiä rajoja, vaan ihmisten sisäisiä.

ANTONIO ALTARRIBA

Kirjoittaja on Kaakkois-Suomen läänintaiteilija ja valtion muotoilutoimikunnan puheenjohtaja.

Intercultural Dialogue: a Prerequisite for Inclusive Cities

MICHAIL GALANAKIS

Multiculturalism is inadequate for the socio-spatial reorganisation of stratified cities. Instead, a truly inclusive city is one wherein we openly debate on socio-spatial injustices and facilitate cultural diversity. Can experts build the necessary trust and the arenas for grass roots participation in the shaping of our cities?

In my doctoral research on socio-spatial discrimination in urban public spaces, I have realised that multiculturalism has various interpretations and nuances revealing its permeability. There is the belief that multiculturalism signifies a turn towards more inclusive policies, concerning cities that increasingly identify themselves as diverse. Cities have always been diverse; however, some experts who identify the implications of globalisation alert us to practice what urban scholar Leonie Sandercock (2003) calls the "multicultural city." This is a city that embraces all its inhabitants and

Helsinki, Meri-Rastila, 2003 43

especially those whose voices are rarely heard, such as immigrants.

Critical theorist Nancy Fraser (1992) claims that in societies that are divided according to numerous criteria – like gender, class, income, education, age, race, religion, sexual orientation, etc. – social inequality pervades any sphere reserved for discourse. Instead of the singularity of a dominant emulsifying public sphere, Fraser proposes the "subaltern counterpublics" as arenas where "subordinated" social groups gather to articulate their voice concerning their identities, needs and desires (Fraser 1992, p.123). What I call a socio-spatially inclusive city facilitates the grass roots to self-determine and negotiate what is important for public debate.

Justice and democracy, cultural continuity, participation and debate, public face[1], and diasporic space, lead me to question why multiculturalism is often used to justify strategies that are not fair to people in weaker positions. I agree with Kanishka Goonewardena & Stefan Kipfer (2005) who challenge the normative and ethno-racially centred multiculturalism wherein cultural diversity is commodified. As they tell us, in such multiculturalism "polarizations of social life along class, gender and race lines, but also the revanchist neoliberalism that clearly rules globalizing cities" remain covered (Goonewardena & Kipfer 2005, p.674).

Richa Nagar & Helga Leitner (1998) show the importance of physical space in the construction of our social identities. They point out that physical space is not a free stage wherein

Crete, Chania, 2008

"What I call a socio-spatially inclusive city facilitates the grass roots to self-determine and negotiate what is important for public debate."

New York, Manhattan, 2005

the power relations among various social groups are played out. Nagar & Leitner show instead that often the appropriation of, and control over physical space is the cause for social struggles regarding material resources, identity politics, and social boundaries (Nagar & Leitner 1998, p.245-6). Therefore space is a valuable resource, and access to it is worth contestation and deliberation. It is important for our discussion to acknowledge city space as the common ground for living together in difference[2].

Seen in this light, the ways we conceive, perceive and act upon multiculturalism are important because they influence the spatial organisation of our cities. Sandercock (2003) argues that there must be public spaces wherein intercultural communication is encouraged and facilitated and advocates that experts should listen to the voices of difference. Similarly Forester (2000) argues in favour of experts becoming better listeners and storytellers. I strongly believe that listening and storytelling, are fundamental conditions for deliberative practices in the public sphere. Sandercock (2003) suggests that design should play a more active role in these processes and the spaces where they take place. She emphasises the importance of studying cultures, the different people around us, listening, participating, being interested in different ways of learning, and not just in proving our superiority as experts. The physical planning of the city as well as the design and management of urban space cannot fail to be part of deliberative processes. Indeed, a multicultural city and its experts should try to accommodate the 'other' members of society and appreciate social diversity.[3] However, in an egalitarian society, culturalism, race, gender, sexual preference, or religion, need not be the focus. An inclusive city would focus on equal rights for housing, education, health, political representation and social interaction.

By disregarding intercultural communication between a host society and groups, such as transnational people, we tend to impose on them our perspective on life, as they are in our context, in our country. When I discuss the socio-spatial discrimination

Athens, Omonia Square, 2006

of immigrants in Greece, I use the argument that we Greeks have a rich history of emigration. We can revisit this history in order to develop a humane face for our immigrants, especially Albanians whom we seem to dislike most.[4]

French psychologist Jacques Hassoun (1996) has admirably shown the value of historical continuity from generation to generation in order for the past and all its perspectives to nourish the future. Hassoun (1996) explains how people should seek conflict resolution in deliberation and the unlocking of past traumas.

In order for people of fluid and enmeshed citizenship to be able to flourish in life without the constraints of living in in-between cultures, intercultural dialogue cannot remain theoretical jargon. In order for Finns of Somali background, Greeks of Albanian background, and others, to free themselves from the schizophrenia induced by nationalism and cultural homogeneity, socio-spatial inclusiveness and intercultural dialogue should be facilitated, and certainly not dictated, by the authorities.

Intercultural dialogue points to a discursive relationship amongst groups that share different socio-cultural affiliations. It includes what one would call the majority and its minorities. It, however, requires the building of trust, in order for various groups who enjoy different material and symbolic means for lobbying, and varying degrees of representational skills, to actually shape and participate in the public

Helsinki, Railway Station, 2003

sphere. We should question if our cities provide the platforms for people of various groups, to express their identities not as stage performances in ethnic food venues and music festivals, but as part of our everyday negotiation with the stranger, the "Other."

In this line of thought, public space is not frozen history as conventional architectural theory would have it. Public spaces, as living social spaces, are means of continuous cultural transmission. What the authorities often do by top-down urban regeneration and gentrification is to mutate the transmission of history and interrupt the historical continuity of city space. By eliminating the traces of the past, the authorities commodify city space, preparing the ground for all sorts of urban renewals. However, wiping out the traces of a certain past doesn't necessarily eliminate the past itself.

My study of Athens and Helsinki reveals that the North and South of Europe enjoy radically different aspirations regarding socio-spatial diversity and inclusiveness. However, even in the advanced Finnish welfare system, socio-spatial discrimination counteracts initiatives for intercultural dialogue at the grass roots. Castells and Himanen (2002) refer to Finnish people's conviction regarding their homogeneous society. However, the fact

"We should question if our cities provide the platforms for people of various groups, to express their identities not as stage performances in ethnic food venues and music festivals, but as part of our everyday negotiation with the stranger, the *Other*."

that minorities are smaller in Finland doesn't make their marginalisation more pleasant, on the contrary.[5] In Finland, Somalis are the most distinctive transnational people and are subject to racist sentiments and marginalisation often leading them to social and spatial self-segregation.[6]

For the last four years I have lived in an area of Helsinki where quite a few Somali families live. In the middle of housing blocks, pedestrian streets and a park there is a playground for children. I have observed on different occasions, Finnish kids playing and Somali kids playing, however, I have never seen them playing together. This may not be a general situation, but it is troubling because these children, while they are out of the institutionalised context of school and in the space of free play, are still separated by the fear of the "Other". These everyday practices of discrimination convince me of the necessity of intercultural dialogue that needs to be housed in the city and to be an ongoing process from a grass roots level; it will not work otherwise.

"In order for people of fluid and enmeshed citizenship to be able to flourish in life without the constraints of living in in-between cultures, intercultural dialogue cannot remain theoretical jargon."

MICHAIL GALANAKIS

The author was born on the Greek island of Crete. He studied architecture and design research, and completed his doctorate at the University of Art and Design Helsinki. This article is based on his dissertation Space Unjust. *The author wants to thank his colleague Dr Helena Oikarinen-Jabai for her comments on the article.*

All pictures are taken by Michail Galanakis.

REFERENCES:

- *Castells, M. & Himanen, P. (2002). The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model. Oxford: Oxford Press.*
- *Forester, J. (2000). The Deliberative Practitioner. Encouraging Participatory Planning Processes. Cambridge–Massachusetts, London: The MIT Press.*
- *Fraser, N. (1992). Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. In C. Calhoun (ed.) Habermas and the Public Sphere. Cambridge, Massachusetts, London: MIT Press, pp. 109–142.*
- *Galanis, G. (2003). Ελληνική Κοινωνία και Μετανάστευση. Απόψεις Ελλήνων για Αλβανούς Μετανάστες. [Greek Society and Immigration. Greeks' Views on Albanian Immigrants]. In K. Kasimati (ed.) Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης. Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών. [Politics of Immigration and Strategies of Integration. The Case of Albanian and Polish Immigrants]. Athens: Gutenberg (in Greek).*
- *Galanakis, M. (2008). Space Unjust: Socio–Spatial Discrimination in Urban Public Space — Cases from Helsinki and Athens. Helsinki: Taik.*
- *Goonewardena K. & Kipfer S. (2005). Spaces of Difference: Reflections from Toronto on Multiculturalism, Bourgeois Urbanism and the Possibility of Radical Urban Politics. International Journal of Urban and Regional Research. Vol. 29(3), pp. 670–8.*
- *Hassoun, J. (1996). Το κοτραμπάντο της μνήμης. [The Contraband of Memory]. Translated from French by A. Aser. Athens: Exantas, (in Greek).*
- *Karisto, A. (1990). Some Marginalisation Processes in Finland. In D. Gordon & O. Riihinen (eds.) Exclusion in Cities in Britain and Finland. Proceedings of the seminar held at the Centre for Urban and Regional Studies, Helsinki University of Technology. Helsinki: University of Helsinki Department of Social Policy, Tutkimuksia–Research reports, pp. 25–37.*
- *Makkonen, T. (2003). Anti–discrimination Handbook. Vammala: International Organisation for Migration. [Online]. Available in Finnish, French, German, Greek and Swedish at http://iom.fi/content/view/35/47/ (Accessed: 28 March 2007).*
- *Mitchell, D. (2003). The Right to the City. Social Justice and Fight for Public Space. New York, London: The Guilford Press.*
- *Nagar, R. & Leitner, H. (1998). Contesting Social Relations in Communal Places. Identity Politics among Asian Communities in Dar Es Salaam. In R. Fincher & J. M. Jacobs (eds.) Cities of Difference. New York: Guilford Press, pp. 226–251.*
- *Sandercock, L. (2003). Cosmopolis II Mongrel Cities in the 21st Century. London, New York: Continuum.*
- *Valtonen, K. (2002). The Ethnic Neighbourhood. A Locus of Empowerment for Elderly Immigrants. International Social Work . Vol.45 (3), p.315–323.*
- *Virtanen T. (2001). Combating Racist Violence and Harassment: The Case of the Somalis in Finland. In M. S. Lilius (ed.) Variations on the Theme of Somaliness. Turku: Centre for Continuing Education Åbo Akademi University, pp. 120–125.*
- *Young, I. M. (1995). Together in Difference: Transforming the Logic of Group Political Conflict. In W. Kymlicka (ed.) The Rights of Minority Cultures. Oxford University Press, p. 155–176.*

[1] See Galanakis (p.199, 2008).
[2] See Young (1992).
[3] Here I refer to the work of Mitchell (2003) on homeless people in the US and their right to the city and to life in general.
[4] See Galanis (2003).
[5] Karisto (1990, p.34-5).
[6] See Virtanen (2001) and an analysis by Valtonen (2002).

Ennakkoluulot saavat kyytiä verkkoyhteisössä

ELINA LEINONEN

Voit keskustella vaihtelevista teemoista maailman politiikasta muotiin. Voit rakentaa ja muokata mieleistäsi virtuaalimaailmaa. Voit katsella videoita kilpa-autoilusta Koraanin resitointiin. Voit selailla muiden käyttäjien profiileja, lukea blogeja ja saada ystäviä. Näillä ja monilla muilla tavoin voi kuvailla suuren suosion, 1,5 miljoonaa kävijää kuukaudessa ja 130 000 rekisteröitynyttä käyttäjää saavuttanutta Muxlim -verkkosivustoa.

Muxlim.com -sivuilla kerrotaan verkkoyhteisön olevan uskollinen muslimielämäntyylille ja arvoille, mutta kaikki käyttäjät – eri uskontoja ja taustoja edustavat – toivotetaan tervetulleiksi. Muxlimissa voidaan jakaa tietoa, oppia ja pitää hauskaa. Suurin osa käyttäjistä on Yhdysvalloista ja Iso-Britanniasta, mutta hetken selailu osoittaa sivuston olevan aidosti monikulttuurinen. Profiileja on Iranista, Malesiasta, Saksasta, Egyptistä, Suomesta, Intiasta, Hollannista... Muxlimissa kulttuurienvälinen vuoropuhelu on läsnä koko ajan.

Kiinnostavaa sivustossa ei ole ainoastaan sen sisältö ja käyttäjät, mutta myös sen suomalaiset juuret. Muxlim sai alkunsa muutama vuosi sitten, kun Dubaissa kasvanut **Mohamed**

El-Fatatry (s. 1984) muutti Suomeen opiskelemaan ja sai idean uudenlaisen muslimeille suunnatun keskustelu- ja kohtauspaikan perustamisesta internetiin.

– Ajattelin, että olisi hienoa jakaa kokemuksia ja auttaa muita, jotka ovat samanlaisessa tilanteessa elämässään, uudessa maassa ja ehkä vähemmistönä. Mieleeni tuli, että internet voisi olla väline tähän. En löytänyt sellaista sivustoa, ja päätin ryhtyä toimeen itse. Tein sivun, johon keräsin musiikkia ja keskustelufoorumeja. Ihmiset kiinnostuivat ja kehitys jatkuu nyt huimaa vauhtia, kertoo Mohamed Muxlimin toimistossa Helsingin Ruoholahdessa.

Tärkeää Muxlimissa on, että aiheena ei ole vain uskonto, vaikka kohteena ovatkin muslimiyhteisöt ympäri maailmaa.

– Sellaiset eivät kuvaa muslimiyhteisöjen kirjavaa elämäntapaa. Meidän joukossamme on ihmisiä eri lähtöön, jotkut ovat kiinnostuneita muodista, toiset musiikista ja toiset urheilusta. Juuri nyt suosituinta on videoiden kuvaaminen ja niiden lähettäminen. Videoiden sisällöt vaihtelevat laidasta laitaan, ja uskonto on vain aihe muiden joukossa.

Mohamed jatkaa ja sanoo, että Suomi on ollut hyvä paikka perustaa Muxlimin kaltainen internet-portaali: Suomella ei ole negatiivista historiaa tai painolastia, jos ajatellaan muslimiyhteisöjä yleensä. Liiketoiminnan näkökulmasta on lisäksi hienoa, että Suomi kuuluu Euroopan Unioniin, täällä on sananvapaus sekä yrityksiä tuetaan valtion taholta.

Entä mitä sitten ovat muslimiarvot, jotka käyttäjät sivuston mukaan jakavat?

– Hyvä kysymys! Niitä emme yrityksenä tiedä aina itsekään, sanoo Mohamed naurahtaen.

– Arvot tulevat suoraan Muxlimin käyttäjiltä. Heillä on vapaus sekä vastuu kertoa mielipiteensä sisällöstä. Saamme tietoa myös seuraamalla, mitä asioita käyttäjät suosittelevat ystävilleen ja mitä he liputtavat loukkaavaksi sisällöksi. Ylläpitäjinä pyrimme olemaan puolueettomia ja neutraaleja. Sisältöä tuotetaan niin paljon, ettemme edes ehtisi käydä läpi ja editoida sitä. On myös muistettava, että internet ei ole oma maailmansa vaan yksinkertaisesti tämän maailman heijastus. On olemassa tiettyjä muslimiarvoja, mutta nekin ovat dynaamisia ja vaihtelevat paikasta ja ajasta riippuen. Toivomme myös, että parin vuoden kuluessa käyttäjämäärästä 10 % olisi muita kuin muslimitaustaisia – tällä hetkellä heitä on noin 2 %.

Muxlimin pyörittäminen työllistää parikymmentä ihmistä, jotka edustavat kahdeksaa eri kulttuuritaustaa. Toimitusjohtajana ja yrityksen perustajana Mohamedille satelee haastattelupyyntöjä tämän tästä. Usein halutaan myös tietää hänen henkilökohtaisesti uskostaan islamiin, mikä ei hänestä ole olennaista.

– Uskonto on mielestäni yksityisasia, eikä liity ammatilliseen elämääni. Ihmisillä on tapana lokeroida toisiaan, ja se saattaa yksipuolistaa julkista identiteettiä. Olen yhtä paljon IT-alan ammattilainen ja liikemies, kuin muslimi. Yksityisesti uskonnosta keskusteleminen ei toki ole ongelma.

Vaikka Muxlim lähti liikkeelle halusta löytää samanhenkistä muslimitaustaista seuraa ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita, on se laajentunut

KUVA // Tom Sólo 53

todelliseksi kulttuurienvälisen vuoropuhelun areenaksi. Mohamed kuvaileekin Muxlimia paikaksi, jossa kannattaa vierailla nähdäkseen helposti sen kirjon ihmisiä, jonka muslimimaailma tarjoaa. Ei tarvitse matkustella tai nähdä suurta vaivaa tutustuakseen näihin ihmisiin.

– Muxlimin logon pienet värilliset ympyrät kuvaavat viittä mannerta ja sana muxlim liittää ne yhteen. Verkkoyhteisön muodossa muslimiyhteisöt eri mantereilla voivat toimia ja keskustella yhdessä, havainnollistaa Mohamed.

Mohamed toivoo muslimimaailman avautuvan entisestään, jotta muureja voidaan kaataa ja ennakkoluuloja poistaa. Internet tarjoaa tähän loistavan mahdollisuuden. Sen avulla voidaan oppia ja avartaa tietoisuutta maailman monimuotoisuudesta.

– Itse olin tavallaan etuoikeutettu kasvaessani Dubaissa ja sen kansainvälisessä ilmapiirissä, sillä näin ja ymmärsin, että kaikki ihmiset eivät ole samanlaisia. Näin myös monenlaisia tulkintoja muslimien arvoista ja elämäntavoista. Aina ei ole näin. Jos kasvaa kovin suljetussa yhteisössä ei pääse huomaamaan ja ymmärtämään, että omat tavat, arvot ja perinteet eivät ole ainoita. Uskontoa ja kulttuuria harjoitetaan eri tavoin.

Mohamedin mukaan Muxlim voi auttaa monia avaamaan silmänsä ja näkemään tämän erilaisuuden.

Kyselyt ja gallupit, joita Muxlimin käyttäjät voivat tehdä toisilleen, ovat mielenkiintoisia ja niiden aiheet pyörivät lempielokuvista sukupuolten välisiin eroihin. Myös keskustelufoorumeissa on teemoja viiheestä Koraaniin – ja politikoidakin voi, jos haluaa. Oman mielipiteensä voi esittää, mutta samalla toisia ja heidän ajatuksiaan pyritään kunnioittamaan. Mohamed sanoo, että Muxlim voi auttaa tiettyjä ihmisiä tuomaan äänensä kuuluviin.

– Monissa maissa muslimiyhteisöillä menee hyvin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa 70 % muslimeista on korkeakoulutettuja. Se on hienoa, ja he eivät tarvitse sosiaalista mediaa voimaantuakseen. Kaikilla ei kuitenkaan ole näitä mahdollisuuksia. Toisaalta osa ihmisistä pysyttelee mieluummin syrjällä kiivaista keskusteluista. He tuovat

”On hienoa huomata, kuinka teknologiaa voidaan käyttää edistämään kulttuurienvälistä vuorovaikutusta. Ihmiset ovat omassa kodissaan mukavasti tietokoneen ääressä, mutta samalla heillä saattaa olla hyvinkin läheinen ja henkilökohtainen yhteys muihin ihmisiin tietyssä verkkoyhteisössä. Tämä vaatii myös keskittymistä ja käytännössä silloin koko huomioi kiinnittyy juuri siihen viestintähetkeen.”

MOHAMED EL-FATATRY

mielipiteensä esiin paremmin verkossa kuin huutamalla kovaääniseen kaduilla. Näitä ihmisiä voidaan auttaa Muxlimin kaltaisella medialla.

Kulttuurienvälisessä vuoropuhelussa täytyy olla mukana monenlaisia organisaatioita ja kokonaisuuksia, jotta se kasvaisi ja laajentuisi koskettamaan useampia ihmisiä. Muxlim tarjoaakin myös organisaatioille, yrityksille ja järjestöille mahdollisuutta tulla mukaan yhteisöön. Ne voivat yksityisten käyttäjien tavoin luoda oman profiilinsa tai alayhteisönsä ja olla mukana vaikuttamassa.

– On hienoa huomata, kuinka teknologiaa voidaan käyttää edistämään kulttuurienvälistä vuorovaikutusta. Ihmiset ovat omassa kodissaan mukavasti tietokoneen ääressä, mutta samalla heillä saattaa olla hyvinkin läheinen ja henkilökohtainen yhteys muihin ihmisiin tietyssä verkkoyhteisössä. Tämä vaatii myös keskittymistä ja käytännössä

silloin koko huomioi kiinnittyy juuri siihen viestintähetkeen, Mohamed kuvailee.

Mohamedin mukaan on monella tavalla edistyksellistä, että Muxlimin kaltainen sosiaalinen verkosto tekee mahdolliseksi hyvinkin erilaisten ihmisten keskustella yhdessä, olla mukana ja vaikuttaa; iällä, koulutuksella, varallisuudella, poliittisilla taustalla ei ole väliä.

– Meidän ei pitäisi keskittyä vain omiin juttuihimme vaan tulisi ajatella, että miten jokin asia voi hyödyttää myös muita ihmisiä. Sinun tapasi toimia ei ole loppujen lopuksi kovin erilainen muiden tavasta toimia, hän päättää.

ELINA LEINONEN

Kirjoittaja on valmistunut Helsingin yliopiston Renvall-instituutin kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen maisteriohjelmasta vuonna 2008.

Re: Uskontojen välisestä vuoropuhelusta

From: "Miika Ahola"
Monday - December 8, 2008 1:42 PM
To: "Jasmin Hamid"
Subject: Uskontojen välisestä vuoropuhelusta

Hei Jasmin, hauska taas keskustella. Sinähän olet kasvanut muslimina Suomessa. Miten olet itse kokenut tämän esimerkiksi koulussa? Kohtasitko ennakkoluuloja?

Jasmin: Ala-asteella en pitänyt itseäni kovin erilaisena, enkä usko muidenkaan lasten ajatelleen niin. Puhuimme samaa kieltä ja ihomme oli samanvärinen. Toki osallistuin uskontotuntien sijaan elämänkatsomustiedon opetukseen ja jätin joulukuvaelmat ja -laulut väliin. Vasta teini-iässä ihmiset rupesivat kiinnittämään huomiota nimeeni ja kysymään taustastani. Sitä kautta olen itsekin pohdiskellut juuriani uudella tavalla. Olen siinä suhteessa onnekas, etten ole koskaan joutunut rasismin kohteeksi.

Miika: Muuttuiko ihmisten käytös syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen?

Jasmin: On vaikea sanoa, johtuuko muutoksen tuntu WTC -iskuista vai omasta varttumisestani. Olin tuohon aikaan 17-vuotias. Kyseisinä ikävuosina ihminen alkaa usein havainnoida asioita uudella tavalla; seurata mediaa, lukea lehtiä, kyseenalaistaa asioita ja tutkia taustaansa. Jonkinlainen muutos on kuitenkin selkeästi havaittavissa. Nykyään tuntuu, että islam esitetään yhä useammin negatiivisessa valossa. Kun saudiarabialaiset lensivät kaksoistorneja päin, oli kyseessä muslimien hyökkäys Yhdysvaltoihin. Kun tarkka-ampuja surmasi Presidentti J. F. Kennedyn, ei kukaan väittänyt kristittyjen hyökänneen USA:n johtoa tai kansakuntaa vastaan. Median asema on vastuullinen ja ratkaiseva. Kerta toisensa jälkeen joudun korjaamaan ihmisten vääriä käsityksiä naisten asemasta, burkhaan pukeutumisesta tai tyttölapsien silpomisesta. Muistatko, oliko sinun koulussasi lapsia muista maista tai uskontokunnista? Miten heihin suhtauduttiin?

Miika: Näin jälkeenpäin ajatellen on outoa, että vaikka olen kasvanut Vantaalla, ei koulussamme juuri ollut muiden uskontojen piirissä eläviä oppilaita. Esimerkiksi uskonnonopetuksesta muistan, että osa osallistui elämänkatsomustiedon opetukseen ja muutama ortodoksiseen uskonnonopetukseen, mutta nämä määrät olivat vähäisiä. Yläasteella joissain kouluissa käytiin

”Uskontodialogipäivä tai suvaitsevaisuuspäivä voisi näkyä elinympäristössämme. Vuosien saatossa teemapäivä vakiinnuttaisi asemansa ja edistäisi suvaitsevaisuutta ja toisten kulttuurien ymmärtämistä.”

JASMIN HAMID

keskusteluja muslimien rukousten järjestämisestä, ja muistaakseni useimmissa oli luokkahuone varattu välitunnilla rukouskäyttöön. Ensimmäiset muslimioppilaat muistan lukiosta. Yksi ystävistäni löysi tataarijuurensa ja kääntyi muslimiksi. Lukiossamme oli myös albaanipoika, joka oli muslimi. Koulun uskonnonopetuksessa muistan olleen maailmanuskontojen kurssin, mutta sisällöistä en juuri muista. Yliopistossa teologian maisterin tutkintoon kuuluu perusopinnot uskontotieteestä, johon kuuluu muiden uskontojen kurssi. Tehdessäni uskonnonopettajan pedagogisia opintoja, keskustelimme monissa kohdin uskonnonopetuksen järjestelmästä Suomessa ja pienryhmäisten uskontojen opetuksesta. Mielestäni Suomessa käytössä oleva oman uskonnon opetuksen malli on hyvä. Siinä on ongelmansa, joista yksi on erityisesti pätevien opettajien puuttuminen, mutta toivon että saamme pian lisää koulutettuja opettajia. Vaihtoehtoiseksi malliksi tarjottu kaikille yhteinen uskontotieto-oppiaine ei mielestäni ole toimiva. Se saattaa kuulostaa helpolta ratkaisulta, mutta sisällöissä on todella vaikea ottaa huomioon pienryhmäiset opiskelijat. Todennäköisesti lopputuloksena kaikki osallistuisivat nykyisenkaltaiseen evankelisluterilaiseen opetukseen, eikä pienryhmäisiä uskontoja pystyttäisi huomioimaan. Mitä mieltä sinä olet koulujen uskonnonopetuksesta?

Jasmin: On ymmärrettävää, etteivät koulut voi mitenkään järjestää laadukasta oman uskonnon opetusta kaikille uskontoryhmille. Siksi uskonnonopetuksen voisi mielestäni korvata yleisellä uskontotiedolla tai elämänkatsomustiedolla. Tunneilla voitaisiin käsitellä tasapuolisesti eri uskontoja ja filosofioita sekä yhteiskunta- ja kulttuuritieteitä. Itse kävin elämänkatsomustiedon opetuksen lisäksi oman seurakuntani järjestämillä uskontotunneilla viikoittain. Sen sijaan koulun tai päiväkodin joulujuhlaperinteet eivät ole koskaan häirinneet minua. Olennaista on, että kaikilla on oikeus päättää itse, osallistuuko koulujen järjestämiin uskonnollisiin perinteisiin vai ei.

Miika: Musta on jotenkin hassua, että koulujen juhlista on poistettu mahdollisimman paljon uskonnol-

lisia elementtejä, kuten suvivirsi ja joulukuvaelmat. Perusteluna on vedottu muiden uskontojen tunteisiin ja oikeuksiin. Mutta musta tuntuu, että suurimpina agitaattoreina tässä asiassa ovat olleet vapaa-ajattelijat, eivät niinkään muut uskonnot. Vähän aikaa sitten lehdissä kerrottiin Blomängenin koulusta Puotilassa, jossa oli yhdessä vietetty eri uskontojen juhlia ja opittu siten kaikkien perinteistä. Kyse oli kuitenkin ollut opetuksesta, ei uskonnon harjoittamisesta. Tämä on mielestäni oikea suunta. Uskonnon karsiminen pois kulttuurista ei millään muotoa voi olla monikulttuurisuutta. Oikea monikulttuurisuus näkee uskonnot positiivisena osana kulttuureja, arvostaa niitä ja pyrkii niiden säilyttämiseen. Blomängenin kokemukset pitäisi ehdottomasti saada kirjattua ylös laajempaan käyttöön muissa kouluissa ja opettajien koulutuksessa.

Jasmin: Välillä minua ihmetyttää, kuinka voimakas uskonnon asema on suomalaisissa organisaatioissa. On toki luonnollista, että lomat on jaksotettu valtaväestön uskonnon mukaan, mutta mielestäni on kohtuutonta, että esimerkiksi kaikki yritykset joutuvat maksamaan kirkollisveroa. Kyseinen vero on maksettava, vaikka yksikään yrityksen omistajista tai työntekijöistä ei kuulu kirkkoon. Mielestäni kirkon ja valtion suhde voisi olla Suomessa hieman löyhempikin. Mitä mieltä olet itse?

Miika: Yritysten maksama verohan ei ole varsinainen kirkollisvero vaan yhteisövero. Yhteisöveron tuotosta 1,75 prosenttia menee seurakunnille. Tätä vero-osuutta on perusteltu sillä, että kirkko hoitaa monia yleishyödyllisiä tehtäviä, kuten esimerkiksi hautausmaiden hoito ja köyhäinapu. Näistä hyötyvät nekin, jotka eivät kuulu kirkkoon. Yhteisöveron osuuden voi-

”Uskonnon karsiminen pois kulttuurista ei millään muotoa voi olla monikulttuurisuutta. Oikea monikulttuurisuus näkee uskonnot positiivisena osana kulttuureja, arvostaa niitä ja pyrkii niiden säilyttämiseen.”

MIIKA AHOLA

si mielestäni poistaa jos valtio korvaa summan jollain muulla tavalla. Näin voitaisiin myös määritellä selkeästi ne tehtävät, joista korvaus tulee ja mitoittaa summa todellisten kustannusten mukaan. Samalla päästäisiin eroon mainitsemastasi hämmentävästä yritysten ”kirkollisverosta”. Muuten mielestäni kirkon ja valtion välit ovat juridisesti ihan järkevät. En lähtisi niitä paljoa muuttamaan.

Jasmin: Näkyvätkö eri uskonnot ja monikulttuurisuus työssäsi pappina?

Miika: Nykyisessä työssäni Ruskon seurakunnan nuorisopappina kysymyksiä muista uskonnoista kohtaan enimmäkseen keskusteluissa ihmisten kanssa. Vaikkei Ruskolla asukaan monia eri uskonnoista, eikä paikkakunnalla järjestetä muiden uskontojen kokoontumisia, on maailma pienentynyt niin, että kaikki kohtaavat muita uskontoja asuinpaikasta riippumatta. Näissä keskusteluissa yritän pappina purkaa ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä sekä luoda ymmärtävämpää ilmapiiriä. Miten uskonto vaikuttaa sun työhön?

Jasmin: Olen ammatiltani näyttelijä. Vaikka en ole tummaihoinen, on piirteissäni havaittavissa eksoottisia tunnusmerkkejä. Onkin paljon rooleja, joita en ulkonäköni takia voi näytellä. Varsinkin televisiossa ja valkokankaalla ulkonäkö saattaa rajoittaa yllättävänkin paljon. On ymmärrettävää, etten voisi esittää lottaa sotaelokuvassa, mutta välillä tuntuu, että olen muka liian ulkomaalaisen näköinen jopa nykyajasta kertoviin filmeihin.

Suomalaisissa elokuvissa on myös huomattavan paljon alastomuutta ja seksikohtauksia. Monissa ulkomaisissa filmeissä osataan kertoa samat asiat ilman itsetarkoituksellista paljastelua. Pelkäänkin pahoin, että saatan joku

päivä joutua kieltäytymään hyvästä roolista siihen kuuluvien alastonkohtausten takia.

Tietenkään en voi myöskään tietää, mikäli vierasperäinen nimeni on karkottanut äänestäjiä kunnallisvaaleissa tai hankaloittanut työhaastatteluihin pääsyä.

Miika: Miten mielestäsi uskontojen välistä dialogia ja sen ajatuksia tulisi tuoda paremmin esille ja ihmisten tietoon?

Jasmin: Nykyaikana televisiosta tulee jos jonkinmoista tositeeveetä, jossa julkkikset milloin opettelevat ratsastamaan, milloin parantavat maailmaa. Miksi jotain samantyyppistä ohjelmaa ei voitaisi rakentaa uskontoteemojen ympärille? Tai sitten kyseessä voisi olla asiallinen ja raikas makasiiniohjelma, jossa käsiteltäisiin jokaisessa jaksossa eri uskonto. Myös jokin huomattava sanomalehti voisi julkaista näyttävän artikkelisarjan eri uskonnoista ja kulttuureista. Näin saataisiin ihmisten tietoisuutta lisättyä ja ennakkoluuloja rikottua.

Voisi olla myös hyvä idea järjestää vuosittainen teemapäivä tai -viikko. Esimerkiksi Eurooppapäivä ja Autoton päivä näkyvät niin kouluissa, mediassa kuin kadullakin. Samalla lailla uskontodialogipäivä tai suvaitsevaisuuspäivä voisi näkyä elinympäristössämme. Vuosien saatossa teemapäivä vakiinnuttaisi asemansa ja edistäisi suvaitsevaisuutta ja toisten kulttuurien ymmärtämistä.

Miika: Hyviä ideoita. Uskontojen johtajat voisivat näinä päivinä vierailla vuosittain eri uskontojen kirkossa, synagogassa, moskeijassa ja temppelissä ja antaa sieltä julkilausumansa mediatiedotteena. Eri vuosina voisi silloin olla myös jokin teema, riippuen siitä kenen luona ollaan vierailemassa. Erilaisia tapahtumia voisi olla valtakun-

nallisesti muissakin seurakunnissa ja yhteisöissä, joihin kaikki seurakuntalaiset ja yhteisöjen jäsenet voisivat osallistua. Uskontojen johtajat voisivat myös lanseerata palkinnon mediateosta, joka on edistänyt uskontojen vuorovaikutusta, jakanut asiallista ja objektiivista tietoa, antanut ihmisille välineitä toiseuden ymmärtämiseen ja/tai tuonut esille uskontojen positiivista roolia kulttuureissa.

Median rooli on tietysti suuri, kun pohditaan miten saataisiin ihmiset tietoisemmaksi uskonnoista ja miten voitaisiin poistaa ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä myös niiltä ihmisiltä, joita ei kiinnosta osallistua erikseen järjestettyihin uskontojenvälisiin tilaisuuksiin, mutta päivittäin kohtaavat muita uskontoja esimerkiksi työn kautta. Näiden ihmisten tavoittamiseksi tarvittaisiin uusia yhteistyökumppaneita ja uusia avauksia. Valtion tuella voitaisiin esimerkiksi eri uskontojen ja ammattiliittojen kanssa yhteistyössä kouluttaa luottamusmiehiä ja muuta ay-väkeä työssä vastaan tulevissa kysymyksissä uskonnoista. Tämä tukisi toisaalta työpaikkojen ilmapiiriä ja myös maahanmuuttajien integraatiota. Luulen, että ammattiliitot aloilla, joilla on paljon maahanmuuttajia töissä, voisivat olla hyvinkin kiinnostuneita siitä, miten he voivat ottaa eri uskontoihin kuuluvat jäsenensä paremmin huomioon ja mitä erityisiä tarpeita heillä on työntekijöinä. Työntekijöille taas on varmasti tärkeää, että ammattiliitot ottavat vakavasti heidät kokonaisvaltaisina ihmisinä.

Jasmin: Erinomaisia ideoita. Kiitos Miika, oli taas ilo keskustella kanssasi.

Miika: Samoin, toivottavasti kuullaan taas pian.

Jasmin Hamid (s.1984) kuuluu Suomen tataariyhteisöön. Hän valmistui teatteritaiteen maisteriksi teatterikorkeakoulusta vuonna 2008.

Pastori **Miika Ahola** (s.1981) toimii nuorisopappina Ruskon seurakunnassa.

Molemmat ovat osallistuneet presidentti **Tarja Halosen** koolle kutsumiin uskontojen nuorten edustajien tapaamisiin ja olleet mukana edistämässä uskontojen välistä dialogia nuorten keskuudessa.

Sähköpostikirjeenvaihto perustuu puheenvuoroon, jonka Jasmin Hamid ja Miika Ahola pitivät Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuonna järjestetyssä "Intercultural Dialogue – The Religious Dimension" -keskustelutilaisuudessa 28.10.2008 Helsingissä. Tilaisuudessa kolmen monoteistisen uskonnon suomalaiset johtajat allekirjoittivat Helsingin julkilausuman.

Tavoitteena kulttuurienvälinen vuoropuhelu koulutuksessa

PIRKKO PITKÄNEN

”Harjaantuminen kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen taitoihin on tärkeää paitsi maahan muuttaville myös kantaväestöön kuuluville.”

Kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen kasvu on ajankohtainen haaste Suomen koulutusjärjestelmälle. Kansainvälinen yhteistyö tiivistyy samalla kun maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa. Opetussuunnitelmien (1994; 2003) ohella Suomen maahanmuuttopoliittiset asiakirjat (1997; 2006) velvoittavat niin kouluviranomaisia, opettajia kuin opettajien kouluttajia ottamaan työssään huomioon etnisen ja kulttuurisen moninaisuuden. Kun tarkastellaan monikulttuurista kasvatusta kulttuurienvälisen vuoropuhelun edistämisen näkökulmasta, ydinkysymys kuuluu: millaisia haasteita kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen kasvu tuo opettajankoulutukselle? Viime kädessä vastausta haetaan kysymykseen: miten koululaitos voi edistää maahanmuuttajien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sen tasa-arvoisina ja aktiivisina jäseninä?

Harjaantuminen kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen taitoihin on tärkeää paitsi maahan muuttaville myös kantaväestöön kuuluville. Suomessa tehdyt asennetutkimukset puhuvat karua kieltään siitä, että kantaväestön valmiudet etnokulttuurisen erilaisuuden kohtaamiseen eivät ole lisääntyneet rinta rinnan kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntymisen kanssa (Jaakkola 1989;

1995; 1999; 2005; Pitkänen & Kouki 1999; Pitkänen 2006). Yksi Suomen koulutusjärjestelmän ajankohtaisista haasteista onkin kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen valmiuksien kehittäminen koko väestön keskuudessa.

Suomessa hyvinvointivaltion edustamat tasa-arvon ja solidaarisuuden ihanteet ovat yhdistyneet 1990-luvun loppupuolelta lähtien moniarvoisuuden (pluralismin) tavoitteisiin. Vaikka tavoitteena on, että etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen edustajilla on mahdollisuus säilyttää ja kehittää omien kulttuuriensa keskeisiä erityispiirteitä, kaikilta kuitenkin odotetaan sitoutumista yhteisesti hyväksyttyihin toimintaperiaatteisiin. Moniarvoisuudella on siis rajansa. Pluralismin rajojen etsiminen on yksi kulttuurienvälisen vuoropuhelun keskeisistä haasteista. Vaikka monikulttuurinen ja moniarvoinen toimintaympäristö pitää sisällään monenlaisia arvostuksia ja kulttuurisia käytäntöjä, silti käytännön elämässä joudutaan toimimaan joidenkin yhteisten sääntöjen ja toimintaperiaatteiden puitteissa. (Matinheikki-Kokko & Pitkänen 2002, 48-73.)

Käytännössä vähemmistökulttuurien edustajat joutuvat usein sopeutumaan valtaväestön kulttuurisiin käytäntöihin. Tämä on myös monien koulujen arkipäivää. Sekä omat että suomalaisten kollegoideni tutkimukset osoittavat, että sekä koulujen opetussuunnitelmat että toimintakulttuurit ovat pikemmin monokuin monikulttuurisia (Miettinen & Pitkänen 1999; Pitkänen & Kouki 1999; Räsänen ym. 2002; Talib 2002). Tavoitteena kuitenkin on, että koululaitos takaa kaikille oppilaille mahdollisimman hyvän opetuksen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kullekin oppilaalle tarjottavan opetuksen tulisi olla juuri hänen tilannettaan ja kykyjään vastaavaa. Monikulttuurisen ryhmän opetukselle tämä asettaa erityisen suuria haasteita: tarvitaan eriyttäviä tukitoimia, sillä eri

”Myös opetussuunnitelmat ovat usein paitsi monokulttuurisia myös etnosentrisiä: länsimainen elämäntapa ja arvomaailma esitetään niissä kulttuurisena itsestäänselvyytenä. Kulttuurienvälisen näkökulman tulisikin läpäistä *kaikkien* oppiaineiden opetussuunnitelmat, oppisisällöt, oppimateriaalit ja opetusmenetelmät.”

kulttuureista tulevien kouluvalmiudet, taustat ja tarpeet voivat olla hyvin erilaisia.

Myös opetussuunnitelmat ovat usein paitsi monokulttuurisia myös etnosentrisiä: länsimainen elämäntapa ja arvomaailma esitetään niissä kulttuurisena itsestäänselvyytenä. Kulttuurienvälisen näkökulman tulisikin läpäistä *kaikkien* oppiaineiden opetussuunnitelmat, oppisisällöt, oppimateriaalit ja opetusmenetelmät. Monikulttuurisen opetussuunnitelman sisältöjä voisivat olla vieraiden kielten ja uskontojen lisäksi vaikkapa etnomusiikki, etnisten vähemmistöjen historia ja kulttuuriset erityispiirteet sekä kulttuurien kohtaamiseen liittyvät eettiset pohdinnat.

Uudistuksia tarvitaan myös opettajien koulutuksessa. Kaikkien opettajaksi opiskelevien tulisi saada valmiuksia työskennellä etnisesti ja kulttuurisesti monimuotoisen opetusryhmän kanssa. Eri aineiden opettajat tarvitsevat tietoa muiden maiden koulujärjestelmistä, vieraista kulttuuristandardeista ja niiden takana olevista arvo- ja normijärjestelmistä. Mikäli opettaja ei tunnista oppilaiden erilaisia maailmankuvia, aikakäsityksiä tai oppimistyylejä, hän tulkitsee oppilaiden käyttäytymistä oman kulttuurinsa toimintasääntöjen ja arvojärjestelmien pohjalta. Monikulttuurisen ryhmän opettajalta vaaditaankin paitsi kulttuurista herkkyyttä myös omien asenteiden tiedostamista. Koulutyössä opettajan oma arvomaailma on aina läsnä, halusipa hän sitä tai ei. Päivittäinen koulutyö koostuu valinnoista, jotka heijastelevat opettajan omia arvoja, normeja ja asenteita. Tästä syystä opettajalla tulisi olla tietoa siitä, millaisten arvo- ja normijärjestelmien pohjalta hän toimii ja mitä arvoja hän kasvatettaville välittää. (Miettinen & Pitkänen 1999; Miettinen 2000.)

Lisäksi opettajilla tulisi olla tietoa maahanmuuttajien kulttuurisen sopeutumisen prosessista ja pakolaisuuteen liittyvistä asioista. Maahanmuuttajaoppilaiden joukossa voi olla traumaattisia kokemuksia läpikäyneitä lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat erityistukea ja hoitoa. Sopeutumista vaikeuttaa usein vielä se, että pakolaiset tulevat yleensä maista, joissa on hyvin erilainen koulujärjestelmä kuin meil-

lä. Erilaisia voivat olla myös opettajat, oppilaiden ja opettajien väliset suhteet, oppiaineet, oppimateriaalit, välineet ja yleiset käytännöt. (Miettinen & Pitkänen 1999; Kosonen 1994, 13–16.)

Monikulttuurisessa toimintaympäristössä opettajilta vaaditaan kielitaidon lisäksi myös muita kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen taitoja. Kommunikaatio-ongelmien taustalla voivat olla paitsi kielivaikeudet myös puutteelliset tiedot keskustelukumppanin rooliodotuksista tai käyttäytymisrutiineista. Niinpä kulttuurienvälinen vuoropuhelu vaatii valmiuksia kulttuuriperusteisten viestintähäiriöiden ja vuorovaikutusongelmien selvittämiseen ja reflektointiin. Lisäksi tarvitaan joustavuutta ja monitulkintaisuuden sietokykyä: valmiutta hyväksyä sosiaalisen kanssakäymisen mukanaan tuomaa epävarmuutta tilanteissa, joissa omat toimintarutiinit osoittautuvat riittämättömiksi tai toimimattomiksi. (Kaikkonen 1995, 35–37; Miettinen & Pitkänen 1999.)

Monimuotoisten ryhmien opettajilta vaaditaan aivan erityisiä pedagogisia valmiuksia. Erityisesti heiltä vaaditaan eriyttämisen taitoa. Vaikka koulutuspoliittiset tavoitteet ovat luonteeltaan pluralistisia, opettajat yhdistävät toimintasääntöihin herkästi oppilaiden samanlaisuuden odotuksen. Tätä he perustelevat sillä, että tasavertaisuusperiaate – oppilaiden samanlaisen kohtelun merkityksessä – tuo järjestystä koulutyöhön eikä herätä kateutta muiden oppilaiden keskuudessa. Tämä on johtanut siihen, että monet vähemmistökulttuureihin kuuluvat oppilaat viihtyvät koulussa huonosti eikä koulumenestys vastaa heidän potentiaalisia valmiuksiaan. (Miettinen & Pitkänen 1999; Pitkänen & Kouki 1999; Pitkänen 2006.)

Pluralismin johtoajatus kuuluu: ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia. Keskeistä pluralismissa on kulttuurisen monimuotoisuuden tunnustaminen. Taustalla on partikularistinen ajatus, että kullakin kulttuurilla on omat erityispiirteensä. Niinpä pluralistisen koulutuspolitiikan keskeiset tavoitteet voidaankin täsmen-

tää seuraavasti: pluralistinen koulutus pyrkii tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin ja kulttuurisen erilaisuuden hyväksymiseen. Haasteena on silloin monikulttuurinen koulu, jossa oppilaita ei kohdella samalla tavalla vaan eri tavoin. Universalismi normatiivisesti ymmärrettynä periaatteena ei käytännön toiminnassa riitä, vaan tarvitaan eriyttäviä tukitoimia, joissa kulttuurinen monimuotoisuus on lähtökohtana ja mahdollisuuksien tasa-arvo tavoitteena. (Hurme 1997, 15; Verma 2003.)

Koulutuksellisten rakenteiden – varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen – tulee sopeutua kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Vasta kun resurssit ovat riittävät ja monikulttuurisen kasvatuksen puitteet kunnossa, on opettajien työn onnistumiselle realistiset edellytykset. On myös luultavaa, että koulutuksen ja resurssien lisääminen muuttaa opettajien suhtautumista kulttuurien väliseen työhön. Opettaja, jolla on tiedollisia, taidollisia ja asenteellisia valmiuksia monikulttuuriseen opetustyöhön sekä riittävästi resursseja käytettävissään, ei koe etnisiin vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden tuloa luokkaansa ongelmana vaan kiinnostavana haasteena ja mahdollisuutena.

Kansainvälisen ja kulttuurienvälisen työn valmiuksia vaaditaan kaikilta opetustyötä tekeviltä. Siksi monikulttuurisuusopinnot pitäisi saada elimelliseksi osaksi kaikkien opettajien perus- ja täydennyskoulutusta. Yleissivistävä koulutus on erityisen tärkeässä roolissa aktiivisen kansalaisuuden tavoitteen saavuttamisen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta, sillä peruskoulu on ainoita paikkoja, joissa kokonaisiin ikäluokkiin voidaan vaikuttaa. Kansainvälisen ja kulttuurienvälisen työn valmiuksia tulee kuitenkin kehittää laaja-alaisesti ihmisen koko elämänkaaren kestävänä jatkumona. On myös muistettava, että kulttuurisen herkkyyden ja empatian kyvyn kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Varhaiskasvatus onkin tärkeä, joskin julkisessa keskustelussa usein sivuutettu, monikulttuurisen kasvatuksen alue.

PIRKKO PITKÄNEN

Kirjoittaja on koulutuspolitiikan ja monikulttuurisuuskasvatuksen professori Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitoksessa. Hän johtaa Suomen Akatemian, opetusministeriön ja Kuntaliiton rahoittamaa tutkimushanketta ”Sulkeutuuko Suomi: Kulttuurien välinen vuorovaikutus kohtaamisen areenoilla” (2008–2010).

LÄHTEET

- *Hallituksen esitys maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Hyväksytty 19.10.2006.*
- *Hurme, E. 1997. Kulttuuriset ristiriidat ja ulkomaalaisuus. Teoksessa H. Schulman & V. Kanninen (toim.) Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia N:o 12, 15–25.*
- *Jaakkola, M. 1989. Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan. Työvoiministeriö. Siirtolaisuustutkimuksia 21. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.*
- *Jaakkola, M. 1995. Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Työpoliittinen tutkimus 101. Helsinki: Painatuskeskus.*
- *Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset suhteet. Työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki: Edita.*
- *Jaakkola, M. 2005. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Työministeriö & Opetusministeriö.*
- *Kaikkonen, P. (toim.) 1995. Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen. Tapaustutkimus lukiolaisten ranskan ja saksan kielen ja kulttuurin oppimisen opetuskokeilusta. Osa II. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja A1.*
- *Kosonen, L. 1994. Oppilashuolto. Teoksessa Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksesta. Opetushallitus, 13–16.*
- *Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1.5.1999.*
- *Matinheikki-Kokko, K. & Pitkänen, P. 2002 Immigrant policy and education of immigrants in Finland. Teoksessa P. Pitkänen, D. Kalekin-Fishman & G. K.*
- *Verma (toim.) Education and immigration: Settlement policies and current challenges, London-New York: RoutledgeFalmer, 48–73.*
- *Miettinen, M. & Pitkänen, P. 1999. Opettaja kulttuurien leikkauspisteessä: opettajien käsitykset työstä maahanmuuttajien kanssa. Helsinki: Opetushallitus.*
- *Miettinen, M. 2000. "Kun pittää olla vastaanottamassa sitä kansainvälistymistä". Pohjoiskarjalaisten luokanopettajien käsitykset monikulttuurisuuskasvatuksesta. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 67. Joensuun yliopisto.*
- *Opetushallitus 1994. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Edita.*
- *Opetushallitus 2003. Perusasteen opetussuunnitelmien perusteet. http://www.oph.fi.*
- *Pitkänen, P. & Kouki, S. 1999. Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Edita.*
- *Pitkänen, P. & Kouki, S. 2002 Meeting foreign cultures: a survey of the attitudes of Finnish authorities towards immigrants and immigration. Journal of Ethnic and Migration Studies 28 (1), 103–118.*
- *Pitkänen, P. 2006. Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä. Helsinki: Edita.*
- *Räsänen, R., Jokikokko, K., Järvelä, M.-L. & Lamminmäki-Kärkkäinen, T. 2002. Interkulttuurinen opettajankoulutus Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla. Oulu University Press, http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/*
- *Talib, M.-T. 2002. Monikulttuurinen koulu – haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja.*
- *Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi. Hyväksytty 16.10.1997.*
- *Verma, G. 2003. Towards equality of opportunity and a true education for all. Alustus symposiumissa JULIS - Joensuu University Learning and Instruction 24.–25.10.2003, Joensuun yliopisto.*

H: puhutteks te joskus, huviksenne, toistenne kieltä?
M: joo.
T: joo yleensä joka, kun mä puhun hänen kans suomenkieltä mä sekaa- sekaan siihen niinku somaliaki
H: ihan totta? eh he
T: joo. e he esimerkiks niinkun, ee mä sanon hei tule tänne, niinkun öö e- somaliaksi ja
H: joo
T: ja, mennään, syömään
H: mm.
T: suomeksi niinkun sillee.
H: aha.
M: joo.
H: miltä se ku- miltä se tuntuu ku hän puhuu somalia?
M: no se o ihan normaali että om- mä oon ee tottunu siihe et hän puhuu somalia ja mäki puhun, turkkii.
H: millon sä puhut turkkia?
M: huvi- joskus. huvin vuoksi sillo kun, huvittaa nii mä m- mä sano että jotai sanaa nii
H: jooo.
M: hänki vastaa s- yrittää vastaa somaliaksi tai (takas) jotai.
H: no miltä se tuntuu ku hän puhuu turkkia?
T: se on iha mum mielestä normaalia ku tottu siihen.

H: entäs te itte puhutteks te suomee eri tavalla eri tilanteissa? tai eri ihmisille puhutteks te mulle eri tavalla suamee ku toisillenne?
M: joo.
H: miten?
M: sillee että, puhutaan vaikka-
T: niin se, niiku mä sanoi että se, ku mä puhu somalia sekaa ja ö suo- suomen kieltä sekaisin niiku Muhalle.
H: mm.
T: ni se on se eri juttu muuten se on sama.
M: nii.
T: mun miälestä.
M: m
H: aha. onks se, puhutteks te tosi usei- puhuksä sitte tosi usein somaliaa (!) käytäksä usein sitä somaliaa?
T: m m m ainaki mä käytän usein s- somalin kiälen sanoja niinkun suamen kiälessä.

H = haastattelija Heini Lehtonen, M = Mohamed, T = Tarkan

H: puhuks säki, puhuks- millasta suamee sä puhut, Tarkanille?
M: millast suamea?
H: mm.
M: mä puhun ihan suamen kiältä slangii sit lisään sinne, ää turkkia ä yritän joskus kyllä opiskella väkisin, kurdi vaik se on iha vaikee kieli menee joka kerta solmuu vaikka mä yritä väkisin (sitä vääntää).

Esimerkit Heini Lehtosen (2004) pro gradu -työstä. Yksinkertaisettu ja pelkistetty litteraatio.

Kielten vuoropuhelua: väläys Itä-Helsingistä

HEINI LEHTONEN

”Tarkanille ja Mohamedille erikieliset sanat eivät ole vitsejä tai eksoottisia makupaloja, vaan tietyistä ei-suomenkielisistä ilmauksista on tullut olennainen ja luonteva osa monietnisen ystäväpiirin puhetapaa.”

Itä-Helsingissä on lähiöitä, joiden asukkaista parikymmentä prosenttia puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia. Lähiöiden kouluissa oppilaat puhuvat kymmeniä eri äidinkieliä. Käytävillä ja pihoilla voi kuulla vaikkapa venäjää, viroa, somalia, arabiaa, turkkia, kurdia, lingalaa, kiinaa, vietnamia, albaania, thai-kieltä ja daria. Erikieliset ilmaisut tulevat tutuksi lähiöiden nuorille ja tarjoutuvat heille vuorovaikutuksen resursseiksi. Eri kielten sanoilla voi leikitellä ja ivaillakin, mutta läheisten ystävien kesken kaverin kielen sanojen käyttäminen on solidaarisuuden osoitus.

Viereisellä sivulla on katkelmia haastattelusta, joka on tehty 2000-luvun alussa eräällä itähelsinkiläisellä yläasteella. Katkelmissa somalialainen Mohamed ja Turkin kurdi Tarkan (nimet muutettu) kuvailevat, kuinka he sekoittavat suomea, somalia, turkkia ja kurdia puhuessaan keskenään. Pojat ovat kymppiluokkalaisia täysi-ikäisyyden kynnyksellä ja tulleet Suomeen alle kymmenvuotiaina. He ovat toistensa parhaat ystävät.

Katkelmista huomaa, että Tarkan ja Mohamed hallitsevat suomen erinomaisesti. Poikien puhetta värittävät monet pääkaupunkiseudun puhekielelle tyypilliset piirteet, ja Mohamed mainitsee slanginkin kuuluvan ystäväpiirinsä puhetyyliin. Monikielisessä yhteisössä ympäristön tarjoamat kielelliset resurssit ovat kuitenkin suomen sisäistä variaatiota moninaisemmat. Sekä Tarkan että Mohamed kertovat käyttävänsä toistensa äidinkielten sanoja suomen seassa puhuessaan toisilleen. Tapa on heille arkipäiväinen: se on ”normaalia”, ja he ovat ”tottuneet” siihen. Tarkan sanoo, että

hän käyttää usein somalin kielen sanoja puhuessaan Mohamedille, ja hänen mielestään juuri tämä erottaa ystävysten keskinäisen puhetyylin muista puhetavoista. Tarkanille ja Mohamedille erikieliset sanat eivät ole vitsejä tai eksoottisia makupaloja, vaan tietyistä eisuomenkielisistä ilmauksista on tullut olennainen ja luonteva osa monietnisen ystäväpiirin puhetapaa.

Sellaisissa Euroopan maissa, joissa maahanmuutto on pitkään ollut laajempaa kuin Suomessa, monietnisen kaupunkinuorison keskuudessa on kehittynyt uudenlaisia monilähtöisiä kielimuotoja. Näitä multietnolekteja on kuvattu myös sosiolingvistisessä tutkimuksessa, ja yksi niiden keskeisiä piirteitä on ydinsanasto eri maahanmuuttajakielistä. Voisiko olla syntymässä helsinkiläinen multietnolekti? Ainakaan tällainen kielimuoto ei ole vielä noussut julkiseen keskusteluun; siitä ei ole kieliyhteisössä kollektiivista mielikuvaa. Maahanmuuttajakielten sanat ovat kuitenkin jo ylittäneet etnisiä ja kielellisiä rajoja: esimerkiksi somalin sanaa waryaa 'hei sinä (miespuoliselle)' ja islamilaisen alueen kielissä laajalti käytettyä ilmaisua wallah(i) 'vannon' voi joissakin monietnisissä ystäväpiireissä käyttää kuka tahansa etniseen tai kielelliseen taustaan katsomatta.

HEINI LEHTONEN

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitoksen jatko-opiskelija ja valmistelee väitöskirjaa aiheesta "Nuorten kielelliset resurssit ja tyylit monietnisessä Helsingissä".

LUE LISÄÄ:

Lehtonen, Heini 2004: Maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten puheen variaatio ja monikielisyys. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

Ibid 2006a: Morfologinen variaatio maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten puheessa. Teoksessa Juusela, Kaisu & Katariina Nisula (toim.): Helsinki kieliyhteisönä P. 255–274. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

Ibid 2006b: Maahanmuuttajanuoret plurilingvaalisuuden mannekiineina. Teoksessa Kurhila, Salla & Anne Mäntynen (toim.): Tunnetta mukana. Kirjoituksia Jyrki Kalliokosken 50-vuotispäiväksi. P. 13–29. Kieli 17. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

Ibid 2008: Maahanmuuttajataustaisten koululaisten monet kielet. Teoksessa Routarinne, Sara & Tuula Uusi-Hallila (toim.): Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla. P. 103 – 124. Tietolipas 220. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ibid 2009 (tulossa): Maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten monikielisyyden ilmiöitä. Teoksessa Kalliokoski, Jyrki, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.): Kielet kohtaavat. Tietolipas 227. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Filmsamtal med Khady i Senegal

ANTONIA RINGBOM

”De kunde inte fatta att det var ett litet gäng helt okända ungdomar från Dakars förorter som hade gjort filmen!”

Khady Diédhiou beskriver triumfen då filmen *SALY* vann publikpriset på Dakars filmfestival *Image et Vie* i juni 2006. Hon fick i egenskap av regissör ta emot trofén och hela gruppen som jobbat med filmen på kulturcentret RIAC solade sig i dess glans. Till själva visningen av filmen kunde gruppen dessvärre inte åka på grund av översvämningarna i Dakars omgivning.

Antonia: RIAC är som ett adoptivbarn för mig. Jag har varit med om att skapa centret, skaffa fram pengar, apparater, lärare, undervisat i bild, drama och animation, kämpat med byråkrati, kaos och korruption, och älskat alltihop, er allihop. Men det är under tuffa och knappa omständigheter som den envisa filmgruppen fortsätter att jobba på. Khady, du har varit med sen 2004. Hur kom det sig?

Khady: RIAC var för mig en port som Gud öppnade för min framtid vid filmen! Jag växte upp i byn Mboro, där det är väldigt lugnt och alla känner alla. Jag har en jättestor familj som jag älskar. Tre småbröder och tre småsystrar – min pappa har tre fruar. Dessutom bor min pappas yngre bröder och min farmor med oss. Jag måste sluta skolan 2001 på grund av vissa familjeproblem. I stället hjälpte jag pappa och spelade samtidigt basket. Då drömde jag om att bli basketstjärna. Efter tre år kände jag ändå att jag måste komma bort, upptäcka nya saker, och

ANTONIA RINGBOM *är en 62-årig finländsk animationsfilmare och illustratör. Hon var med och startade RIAC-centret, undervisar där och kämpar för dess överlevnad. Hon delar sin tid mellan Korpo, Helsingfors och Senegal.*

eftersom jag oftast gör det jag vill kom jag till Dakar och bodde hos min onkel. Jag var bra på att fläta hår, så jag hoppades kunna utbilda mig till frissa, men det hade min onkel inte råd till. Jag lät mig inte nedslås, utan fortsatte att söka ett yrke. Och som man säger, man undkommer aldrig sitt öde! Det var då jag hittade RIAC – ett center som hjälper barnen i slummen till olika yrken och hantverk. Jag tänkte att det är bättre än att vara hemma. Men det var först 2005 som jag förstod vad som var mitt kall: filmen!

Antonia: Du är mycket målmedveten och ser till att slutföra allt du ger dig in på. Det må gälla att modellera figurer att animera, att skriva manus om omskärelse eller att städa klassrummet. Du har en självklar auktoritet som de andra i gruppen respekterar. Själv har jag alltid småsysslat med många saker och inte direkt bestämt mig för någonting. Men som regissör måste man veta vad man vill.

Khady: Jag tycker om att dela med mig av mina erfarenheter, kommunicera med människor, föra fram mina synpunkter, också se andra horisonter – och då är filmen för mig det enda sättet.

Antonia: Att du och de övriga i RIACs filmgrupp är så här motiverade beror mycket på den intensiva filmkurs som hölls på centret år 2005. I tre månader drillades gruppen i filmhistoria, storyboard-ritande, bildvinklar, rollbesättning, inspelningspraxis, rapportering, ljudinspelning, klipp mm. Ni vet nog mer än jag om hur man bygger upp en kortfilm!

Khady: Jo, allt jag kan om film har jag kursen att tacka för; vi fick omsätta teorin vi lärt oss i praktik. Vi ville göra en kortfilm, men det var svårt att välja bland idéerna. Till slut bestämde vi oss för att skriva ett manus om ett påtvingat och alltför tidigt giftermål. Det här är vanligt hos oss och den här storyn baserade sig på ett verkligt fall.

Filmen berättar om 14-åriga Saly. Hon är bäst i klassen och vill fortsätta

KHADY DIÉDHIOU *är en 24-årig filmregistuderande bosatt i Dakar, Senegal.*

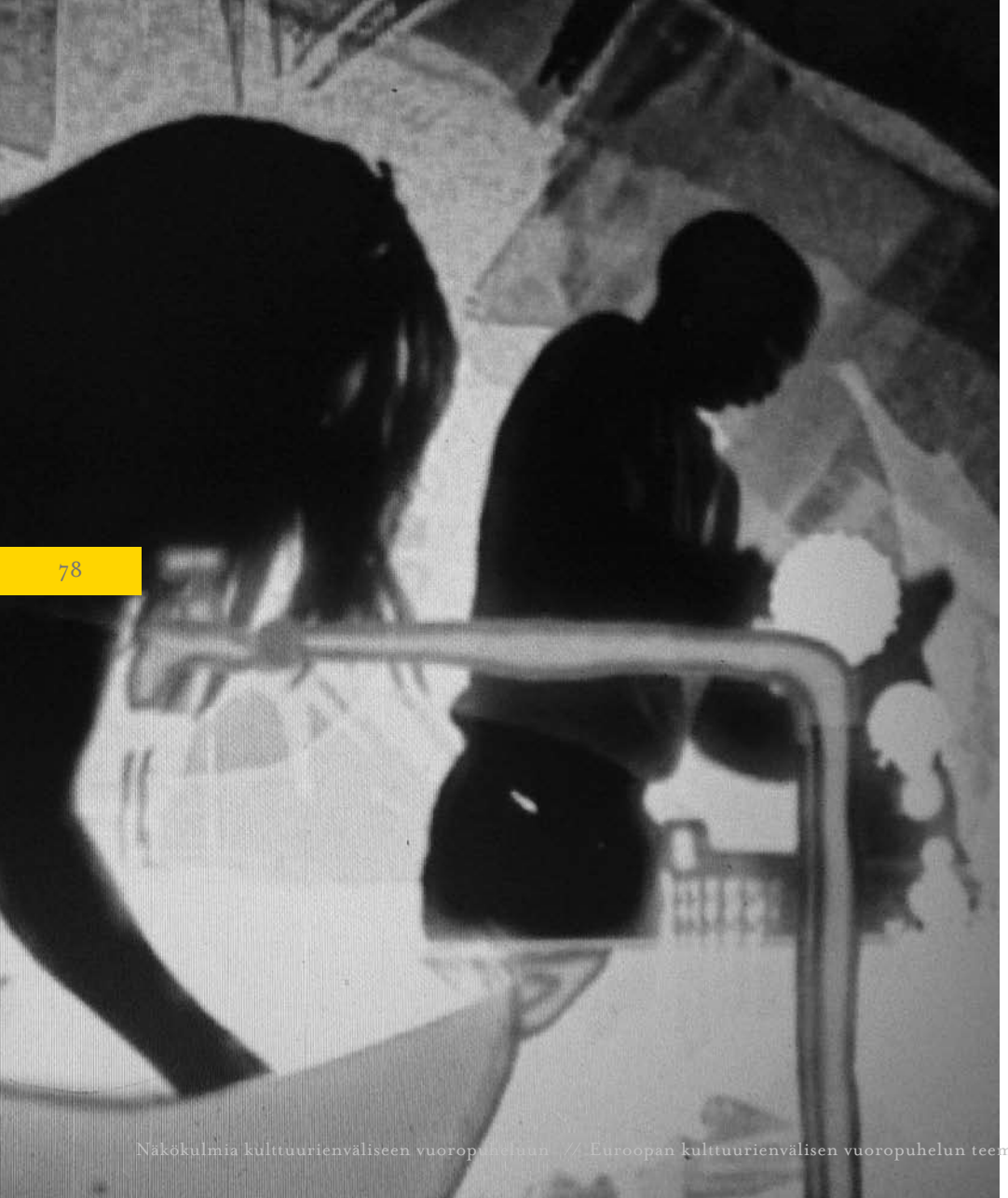

sina studier, men hennes pappa har bestämt annorlunda. Saly ska gifta sig med den rika, äldre köpmannen Moor. Saly tänker i sin desperation att hon ska rymma, men när hon hör pappan förklara att de nu får råd att låta hennes lillebror studera, ångrar hon sig och stannar. Bröllopet firas, tonårsbruden förs till sin make, som tar sig de rättigheter han anser sig ha. Bröllopsnatten slutar tragiskt. Saly överlever den inte.

Vi gjorde allt tillsammans: synopsis, manus, storyboard, förberedelser, platser, tider för inspelning. När vi skulle dela ut de tekniska uppgifterna anmälde jag mig som frivillig att regissera. Hela gruppen var nöjd med resultatet. Häftigast var det när vi vann publikens pris vid festivalen *Image et Vie!* Sedan dess har *Saly* deltagit i flere internationella festivaler.

Antonia: Det var fantastiskt fint! Också musikvideon *Demba & Cole* har visats på många håll. Här sjunger, spelar, tecknar, dansar, rappar ni ihop en rivig siluett- och dockanimation om kvinnans rätt att arbeta utanför hem-

met. Du, Khady, spelar kvinnan. Ni har olika roller i olika sammanhang?

Khady: Det gör att vi faktiskt lär oss yrket. Jag har varit scripta, kamerakvinna, ljudtekniker, manusförfattare och animatör. Vi gjorde en animation om plastpåsarnas miljöförstörande inverkan, som väntar på att bli färdig-editerad. RIACs dator har haft problem som det inte funnits resurser att lösa.

Antonia: Vi måste fort försöka bli klara med *Les Terroristes de la Terre*, för den är redan bjuden till en miljöfilmfestival i Armenien! På tal om interkulturell dialog, du fick en otrolig chans att resa till Tromsö i Norge senaste sommar. Som representant för RIAC blev du av Festivalen NUFF inbjuden till en proffskurs i samband med filmvisningarna. Tyvärr gick visumarrangemangen så trögt att du kom iväg lite sent, men du hann ändå vara med en knapp vecka. Hur var det?

Khady: Kallt!! Men fint och intressant också. Resan till Norge gav mig många erfarenheter. Att få möta stora filmskapare, sitta med dem och se deras filmer, diskutera med dem. NUFF-festivalen har ett fantastiskt koncept. Om alla länder kunde göra lika skulle det vara ett verkligt tummen upp för unga regissörer. NUFF förenar massor av filmer gjorda av unga från hela världen. De bjöd oss på en workshop som jag fick mycket ut av.

”De kunde inte fatta att det var ett litet gäng helt okända ungdomar från Dakars förorter som hade gjort filmen!”

Antonia: Filmkulturdialogen fortsätter mellan Norge och Senegal. Nästa år har NUFF fokus på Afrika och har redan lovat bjuda två RIAC-unga till Norge.

Och du, Khady? Senast vi sågs hade du just avslutat arbetet med ett mycket känsligt och personligt filmmanus: *Sunnay*. Vad betyder det?

Khady: Sunnay är djolà-språk och betyder omskärelse av flickor. Det är en gammal ritual, ett slags intim stympning. Filmen har undertiteln *'Je suis diminuée comme femme'* (Jag är förminskad som kvinna) och handlar om en kvinna som har äktenskapliga problem med sin man på grund av omskärelsen. Genom hennes återblickar ser man hur fadern svikit henne och hur ingreppet traumatiserat henne. Manuset har jag skrivit utgående från mig själv, en del av filmen är autentisk. Vi har avslutat inspelningarna och börjar editera så snart som möjligt. Jag hoppas innerligt att den här filmen ska göra succé, och att den samtidigt ska väcka dem som praktiserar den här grymma ritualen till insikt.

Antonia: För ett år sedan var det filmfestival på ön Gorée utanför Dakar, en idyllisk plats med kolonialportugisisk arkitektur och ett ruskigt förflutet som slavhandelns viktigaste lastplats. Vi

lyckades skramla ihop pengar till färjan så att hela RIAC-gruppen kunde vara med en dag. I diskussionerna efter filmerna deltog främst du, Khady, med stort mod och kloka frågor.

Khady: Jag var jätterädd för att öppna munnen, men efteråt kändes det bra att ha vågat. Och vi såg fantastiska filmer där.

Antonia: Alla var imponerade och förvånade över att det fanns filmskapande ungdomar ute i förorterna. Men avståndet från den dammiga, kaotiska slummen där RIAC fungerar utan resurser, till de eleganta vita soltälten med röda mattor där välmående, etablerade regissörer berättar om sina verk, är stort, mycket stort. Löftena om stöd och hjälp var många, men inga har ännu infriats…

Khady: Vi har stora svårigheter med att producera våra filmer. De flesta stora regissörer från Senegal får sina filmer producerade i Europa. För oss som är unga, inte känner viktiga personer och bor ute i förorterna, är det mycket svårt. För att göra en film måste vi dela rollerna mellan oss och våra vänner. Att anlita skådespelare är för dyrt. Ibland måste manuset ändras för att vi inte har råd att följa det. Speciellt gäller det platser dit vi gärna skulle åka om vi kunde betala transporterna. Ett annat problem är datorerna som strejkar. Här är elavbrott hela tiden, datorn är från år 2000 och har reparerats många gånger. Vi har så mycket att editera att kapaciteten inte räcker till – men vi ger inte upp. Vi fortsätter att producera filmer om angelägna ämnen. Nu jobbar vi på en animation om illegal emigration. Det är den Envisa Schakalen som far iväg i fiskebåt…

Antonia: Det blir den fjärde animationen där RIACs maskot Schakalen är med. Filmerna har visats på festivaler, men TV -distributionen är ett problem. Man måste ha egna sponsorer för att RTS (Senegals tv) ska sända filmer! Det där måste ni jobba hårdare på själva. Kommer det en 'toubab' (vit) med, så får vi betala dubbelt!

Khady: Du vet inte hur svårt det är för oss att gå upp till stora chefer och direktörer! Man vill ju inte göra bort sig.

Antonia: Vi måste träna på det – kanske under skådespelarworkshopen i januari! Men Khady, dina framtidsdrömmar?

Khady: Min dröm är att få chansen att utbilda mig i någon stor filmskola. Jag vill förbättra mina kunskaper och värdigt representera mitt land och min kontinent på filmens område.

Antonia: Och jag vill fortsätta att jobba för att vi tillsammans ska hålla igång den kulturdialog på gräsrotsnivå ur vilken vackra, originella och färgstarka blommor växer upp: Filmer kring viktiga teman, ungdomar med kunskaper och ambition, och förhoppningsvis ett nytt RIAC- hus, som kan betjäna hela den fattiga förorten. Utan att vattnas och gödslas växer dock varken gräs eller blommor.

Fotografierna är tagna av Antonia Ringbom.

RIAC-centret startades 1998 av Jeo Alioune Sène och Antonia Ringbom. Projektet Bildkraft i Senegal fick stöd från Finlands utrikesministerium fram till 2006. Så länge stödet varade fick över 300 unga, främst flickor, undervisning i skolämnen, konst, hantverk, hälso- och miljökunskap. Film och bild stod högt på agendan, då Finlandsvenskt filmcentrum var medborgarorganisation och flere av de finländare som hjälpte till kunde undervisa i animation, editering, manusskrivning, filmfoto och regi. Under årens lopp har animationerna och böckerna om den ***Envisa Schakalen*** *spritts vida omkring på olika språk. Nu ingår filmerna, liksom också vinnarfilmen* ***Saly****, i en samlings-DVD,* ***UNG I AFRIKA****, med 14 filmer på 4 språk samt undervisningsmaterial.*

Efter 2006 var centret utan såväl hus som pengar, men ett par kameror, en dator, lite hopsamlat stöd från privatpersoner, och en otrolig sisu har hållit filmgruppen igång trots allt. Nu samarbetar RIAC med kommunen Sicap Mbao, studenterna har undervisat Plans barnklubbar i animation kring Barnets rättigheter, borgmästaren har donerat en tomt för ett kulturcenter och en ansökan om nytt stöd från utrikesministeriet för att bygga det väntar på svar. Bland andra dokumentärfilmare Iris Olsson (fi), skådespelarna Mikaela Hasán (fi) och Ville Sandqvist (fi), samt grafiker Magnus Östergren (sve) har hållit kurser och workshops på RIAC.

Se ei ole pelkkä laulu!

ALEXIS KOUROS

”Monet vanhan Euroopan kansat, jotka juhlivat Obaman valintaa presidentiksi, eivät itse koskaan lähitulevaisuudessa valitsisi vähemmistön edustajaa, ja vielä väärän väristä, edes pääministeriksi.”

Aina kun Ranskan jalkapallomaajoukkue pelaa pohjoisafrikkalaisia joukkueita vastaan, Stade de France -stadionin kaikki 80 000 paikkaa ovat loppuunmyytyjä ja katsomossa istuu monia ensimmäisen, toisen ja kolmannen sukupolven siirtolaisia. Näin oli myös lokakuun 15. päivänä 2008, kun vieraana oli Tunisian maajoukkue.

Ottelun alussa ranskalais-tunisialainen laulajatar aloitti Ranskan kansallishymnin, Marseljeesin. Laulu sammui kuitenkin heti alkuunsa yleisön buuauksiin ja vihellyksiin. Tämä ei ollut ensimmäinen eikä viimeinen kerta, kun lähes kokonaan Ranskan kansalaisista koostuva yleisö irvaili maansa kansallissäkeille. Sama oli tapahtunut edellisvuonna Ranska-Marokko -ottelussa ja vuonna 2001 Ranska-Algeria -ottelussa.

Tulkinta on selvä. Tämä on vain oire yhteiskunnallisesta sairaudesta ja viesti integraation täydellisestä epäonnistumisesta. Ranskan viranomaisten reaktio ilmiöön on myös selvä esimerkki väärästä hoidosta. Nicolas Sarkozy kutsui heti jalkapalloliiton johtajan, Jean-Pierre Escalettesin luokseen ja ilmaisi suuttumuksensa. Ranskan urheiluministeri, Roselyne Bachelot, puolestaan totesi: “Kaikki pelit, joissa kansallislaulullemme buuataan tai sitä pilkataan, keskeytetään saman tien ja viranomaiset poistuvat stadionilta. Lisäksi tällaisten huutosakkien kotimaasta ei kutsuta enää joukkueita vierailuun.”

Samalla sisäministeri Michèle Alliot Marie vaati, että buuaajat on tunnistettava ja rangaistava Ranskan lain mukaan, jossa Marseljeesin halveksiminen on rikos.

Ratkaisuksi valittiin siis äänen tukahduttaminen. Ikään kuin palohälyttimen pariston poistaminen sammuttaisi tulipalon tai kivusta huutavan potilaan suun tukkiminen lääkitsisi vaivan. Linjaus oli valitettavasti sama vuonna 2005 kun Sarkozy valitsi Pariisin lähiöiden mellakoiden tukahduttamisen väkivalloin.

Ranskan siirtolaispolitiikka sekä eri kulttuurien integraatio ja sulattelu on kieltämättä suuri sotku. Tuli kytee tuhkan alla, ja tulen alla on paljon räjähteitä. Ranska on onnistunut vieraantumaan sen suuresta potentiaalisesta voimavarasta ja kääntämään sen itseään vastaan. Voisivatko Ranskan tapahtumat toistua Suomessa? Kyllä.

Kenties kolonialistisen historiansa takia Ranska on yksi siirtolaisuuden vanhimpia kohteita Euroopassa. Monet uudemmat siirtolaismagneetit, kuten Saksa, Hollanti, Ruotsi, Tanska, Norja ja häntäpäässä Suomi ovat kulkemassa perässä. Vaikka ongelmat siirtyvät viiveellä ja ajan myötä, niiden ehkäisyä ja ratkaisuja ei tarvitse odottaa. Hyviä ja huonoja esimerkkejä riittää ja niitä on tutkittava viipymättä.

Keskustelin erään Yleisradion vastuuhenkilön kanssa tarpeesta ravistella Ylen jäykkiä ja syrjiviä raameja monikulttuurisempaan suuntaan aktiivisesti ja kerrallaan. Tähän ratkaisuun tultiin BBC:n kohdalla kun odottelu ja paimentaminen oikeaan suuntaan ei tuottanut tulosta. ”Britannia on meitä monta vuotta edellä siirtolaisuusasioissa”, hän totesi. Tämä asenne on yleistä kaikilla aloilla ja sen kuulee valitettavan monen päättäjän suusta. Syrjintä on yhteiskunnallinen tauti, joka tulee hoitaa, ja jos muualla on hyväksi todettuja hoitotapoja, ei niiden käyttöönotossa tulisi odottaa hetkeäkään. Jos esimerkiksi rintasyövälle

”Käsityksemme muista maista ovat pääosin median muokkaamia. Thaimaasta tiedetään turismi ja thai-hieronta, vaikka maan taloudesta 80 % on teollisuutta ja kulttuuri paljon vanhempi verrattuna moneen eurooppalaiseen maahan.”

keksitään tehokas hoito tai ehkäisymenetelmä Yhdysvalloissa, ei kukaan varmasti sanoisi, että: ”Yhdysvallat on taudin esiintymisessä ja tutkimuksessa monta vuotta meitä edistyneempi. Otetaan niiden keinot siis käyttöön vasta kymmenen vuoden päästä kun rintasyöpäkuolemat lähestyvät Yhdysvaltain tilastoja.”

Kylmän sodan päättyessä tulevaisuutta ennustettiin laidasta laitaan, kulttuurien yhteentörmäyksestä historian loppuun. Todellisuudessa kumpikaan ei ole vaarassa tapahtua, mutta molemmat ennusteet paljastavat länsimaisen itsekeskeisen ajattelun.

Kulttuurien välisen törmäyksen oletuksena oli vauraan, kapitalistisen lännen yhtenäisyys ja ylemmyys, joka saa vastustajakseen köyhän ja kehitysvammaisen idän ja etelän. Kapitalismin merkittävä strategia ja valttikortti kommunismia vastaan oli jatkuva vertailu ja oman paremman elämänlaadun ja vapauden korostaminen; levy, joka on jäänyt päälle kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Näin ollen kehitysmaista kuulemme uutisia vain sodista, luonnonkatastrofeista, teloituksista ja epäkohdista.

Samalla kun 80 % elokuvista ja TV-sarjoista on amerikkalaisia, tavallista elämää kuvaava elokuva muusta maailmasta ei kelpaa. Tiedämme jo miltei kaikki amerikkalaisen kulttuurin vitsit ja niksit, makuhuoneesta keittiöön ja sotakentältä avaruuteen, mutta kehitysmaista lännen elokuvafestivaaleille, elokuvateattereihin, televisiokanaville, ja kirjakauppoihin kelpaavat vain tarinat kurjuudesta ja köyhyydestä. Jako ”meihin” ja ”heihin” on selkeä. Kun puhutaan kulttuurien törmäyksestä, vuoropuhelusta, tai sen pulmista, on itsestään selvää, että puhutaan tämän kahden ryhmän vuorovaikutuksesta.

Sama pätee puheeseen siirtolaisuudesta ongelmana. Harvoin keskustelussa kuvitellaan siirtolaista Suomessa asuvaksi hollantilaiseksi tai ruotsalaiseksi. Todellisuudessa ”ongelma” ei ole siirtolaisuus, vaan köyhyys, väärät tavat, uskot tai ulkonäkö. Mitä enemmän ”pisteitä” yksilö tai ryhmä saa, sen ongelmallisemmaksi hänet koetaan.

Tietyn vähemmistön tai etnisen ryhmän kohtelu riippuu siitä, miten hänen lähtömaataan ja kansaansa arvostellaan. Käsityksemme muista maista ovat pääosin median muokkaamia. Thaimaasta tiedetään turismi ja thai-hieronta, vaikka maan taloudesta 80% on teollisuutta ja kulttuuri paljon vanhempi verrattuna moneen eurooppalaiseen maahan.

Maahanmuutosta puhuttaessa usein ajatellaan vain pakolaisia ja turvapaikanhakijoihin liittyviä ongelmia, vaikka 80 % Suomessa asuvissa maahanmuuttajista on opiskelun, työn tai perhesyiden takia täällä.

Kun valtaväestö vaatii täydellistä assimilaatiota, mutta ei anna vastineeksi tasa-arvoa, tuloksena on katkeroitumista ja paluu omille juurille, usein vielä radikaalilla tavalla. Näin Suomessa syntyneestä toisen sukupolven siirtolaisesta voi tulla uskonnollisempi kuin vanhempansa ja hän voi lähteä vaikkapa Ghandahariin tai Fallujaan taistelemaan maan ja kulttuurin puolesta, jota hän ei koskaan todellisuudessa kokenut ja johon hän ei edes kuulu. Yksilö tarvitse yhteiskunnallisen identiteetin. Erityisesti nuorelle henkilölle on tärkeä kuulua ryhmään. Jos koulussa ja bussissa häntä kiusataan ja syrjitään ihonvärinsä takia, hän etsii identiteettinsä muualta, vaikka olisikin suomalaiseen perheeseen adoptoidu intialainen tai etiopialainen orpo.

Toinen äärireaktio on yliassimiloituminen. Tuloksena on yksilöitä, jotka ovat evoluutiomaisessa prosessissa oppineet toistamaan ja jopa ajattelemaan siten, miten valtaväestö toivoo. Näitä rotukorttia luokkakiipeilyyn käyttäviä ihmisiä kutsutaan kookoksiksi: tumman ulkokuoren alla on valkoinen sisältö. Tyypillinen kookos haukkuu omaa kulttuuriaan kovalla äänellä ja rajummin kuin monet enemmistöstä uskaltavat sanoa ääneen. Pian kookos saattaa aloittaa poliittisen uran oikeistolaisessa puolueessa ja pääsee sittemmin kansanedustajaksi tai ministeriksi.

Raportoidessaan Marseljeesin buuauksesta Ranskan televisio listasi poliitikkojen paheksuntoja. ”Yhteiskunnassa, jossa valtaväestön ja siirtolaisten välit ovat rikkonaisia, tällaiset kielteiset eleet otetaan vakavasti. Tämä ei ole pelkkä laulu tai pelkkä peli”, totesi eräs viranomainen. Ironisesti monet Ranskassa asuvat siirtolaiset ovat asiasta täysin samaa mieltä – ei Marseljeesi ole heillekään pelkkä laulu. Heille siihen kiteytyy katkeruus ja pettymys. He tuntevat itsensä ranskalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan hylkiöiksi, ja näin Ranskan kansallishymni ei ole pelkkiä säveliä, eikä peli heidän alkuperämaatansa vastaan ole pelkästään jalkapalloa.

Joka tapauksessa jalkapallokenttä on kaukaa haettu paikka istuttaa kotimaan ja sen symbolien kunnioitusta toisen tai kolmannen sukupolven siirtolaisen mieleen.

On puhuttu paljon maahanmuuton rajoittamisesta. Talouden heilahduksissa ylös tai alas, asenne maahanmuuttajiin muuttuu vastaavasti. Maahanmuuttajat ovat kuin vanhanajan kuumailmapallon hiekkasäkkejä, joihin laskussa tartutaan ensimmäiseksi ulosheitto mielessä. Ajattelu on monesti lyhytnäköistä, koska uusi nousukausi tulee pian, ja silloin kielitaitoista työvoimaa ei saa hetkessä.

”Se, että työnantaja, lääkäri tai poliisi kohtelee sinua samanlaisella kunnioituksella kuin valtaväestöä on huomattavasti merkittävämpää kuin se, onko maassa ku klux klaaneja tai skinheadejä.”

”Come to the USA where everyone is welcome!” mainostaa vihreän kortin arvontaan osallistumiseen houkutteleva internet-mainos. Vaikka Teksasin patrioottiset eläkkeellä olevat cowboyt vartioivat Meksikon rajoja ladatuilla kivääreillä laittomien siirtolaisten varalta, totta on se, että laillisesti Yhdysvaltoihin päässyt siirtolainen saa runsaasti tilaisuuksia. Samoin on Kanadassa ja Britanniassa. Monet vanhan Euroopan kansat, jotka juhlivat Obaman valintaa presidentiksi, eivät itse koskaan lähitulevaisuudessa valitsisi vähemmistön edustajaa, ja vielä väärän väristä, edes pääministeriksi.

Siirtolaisten tyytyväisyyteen ja kotoutumiseen ei siis vaikuta niinkään paljon katurasismi tai rasistiset rikokset, joiden määrä on korkealla myös Yhdysvalloissa, vaan se, annetaanko heille tilaisuuksia vai ei. Elämänlaatuun, itsetuntoon ja kansalliseen identiteettiin vaikuttaa huomattavasti enemmän tasavertainen kohtelu yhteiskunnassa, työssä ja viranomaiskäynneissä. Se, että työnantaja, lääkäri tai poliisi kohtelee sinua samanlaisella kunnioituksella kuin valtaväestöä on huomattavasti merkittävämpää kuin se, onko maassa ku klux klaaneja tai skinheadejä. On helpompaa suhtautua ääri-ilmiöihin silloin kun ne ovat todellakin ääri-ilmiöitä, eivätkä poliittisesti korrektin enemmistön äänitorvi.

Jokaisen maan on toki valittava ja valvottava maahanmuuttajia, mutta sen jälkeen kun he jo asuvat maassa, on heitä kohdeltava kunnioituksella. Näin myös heiltä voi vastaavasti odottaa ja vaatia kunnioitusta ja lojaalisuutta uutta kotimaata kohtaan. Kulttuurienvälinen dialogi onnistuu vain tasavertaisessa asemassa. Avainsana on vastavuoroinen kunnioitus.

ALEXIS KOUROS

Kirjoittaja on Six Degrees- ja Helsinki Times -lehtien päätoimittaja

Viestinviejät vuoropuhelussa

KAISA NIIRANEN

Teemavuosikampanjassa oli mukana joukko kansainvälisesti ja kansallisesti valittuja lähettiläitä, jotka toimivat viestinviejinä teemavuoden sanomalle EU:ssa ja omissa maissaan.

Suomessa teemavuoden lähettiläiksi kutsuttiin nuorisotyöntekijä **Wisam Elfadl**, sarjakuvataiteilija **Kaisa Leka** sekä muotoilija **Naoto Niidome**.

Lähettiläät osallistuivat teemavuoden tapahtumiin ja pitivät vuoden aikana kulttuurikysymyksiä käsitteleviä blogeja kampanjan suomalaisilla kotisivuilla. Vuoden lopuksi he tiivistivät ajatuksiaan tässä haastattelussa. Alkuun he saivat vastata kysymykseen, miksi lähtivät lähettiläiksi ja mitä odottivat vuodelta.

Sudanilaissyntyinen nuorisotyöntekijä ja opiskelija Wisam Elfadl lähti innoissaan mukaan teemavuoteen ja kirjoittamaan blogia havainnoista, joita hän tekee kulttuurienvälisestä kanssakäymisestä arjessa:

– Uskoin, että tällä tehtävällä pystyisin jotenkin avartamaan omaa ja muiden katseita. Kertomaan ja ottamaan esille sellaisia asioita, mistä vähemmän puhutaan tai joita ei huomioida tarpeeksi. Osoittamaan, että vuoropuhelua todellakin voi syntyä missä ja koska vain samanoloistenkin ihmisten keskuudessa.

Wisam toivoi vuoden alussa, ettei kampanjan tiimoilta järjestettäisi vain tuttuja ja turvallisia kulttuuritapahtumia, joissa kulttuurienvälisyyden teema jäisi pahimmassa tapauksessa kokonaan syrjään. Vaikka esimerkiksi musiikki ja taide ovat osa kulttuuria, jokaisessa ihmisessä ja ryhmässä ilmenevä yksilöllinen kulttuuri ei kuiten-

kaan ilmene pelkästään niiden avulla, vaan on paljon monimutkaisempi asia, Wisam haluaa muistuttaa.

Sarjakuvapiirtäjä Kaisa Leka arvelee tulleensa pyydetyksi mukaan, koska hän on käsitellyt sarjakuvissaan paljon erilaisuutta ja ennakkoluuloja ja nostanut esiin vaiettuja aiheita.

– Suomi tarvitsee valtavasti lisää vuoropuhelua, hän toteaa.

Kaisan teemavuosiblogi koostui sarjakuvista ja käsitteli paitsi kulttuurista moninaisuutta, myös muuta erilaisuutta. Teemat kumpusivat piirtäjän omista kokemuksista muun muassa jalkaproteesien ja valtavirrasta poikkeavien elämänarvojen pohjalta. Teemat siirtyvät blogisarjiksista myös muihin töihin, ja Kaisa kertookin pyöritelleensä vuoden aikana töissään erityisen paljon kulttuurien yhteentörmäyksiä.

– Sarjiksieni suomalaiset taitavat olla vähän epävarmoja ja sosiaalisesti kömpelöitä, mutta kuitenkin hyvää tarkoittavia.

Muotoilija ja vaatesuunnittelija Naoto Niidomea mukaan lähteminen mietitytti aluksi, koska hän ei ollut kokenut kulttuurienvälistä vuoropuhelua erityisen läheiseksi aiheeksi. Sitten hän kuitenkin ajatteli, että hänelläkin voisi olla annettavaa teemaan kansainvälisen ammattinsa kautta. Naoton mielestä muut kulttuurit nähdään yleensä vain pinnallisesti, mikä on tietysti luonnollista, koska kukaan meistä ei ole voinut tutustua syvällisesti kaikkiin vieraisiin kulttuureihin. ”Tärkeintä on avoin asenne, sitä kautta syntyy vuoropuhelu”, kuului Naoton ajatus ja toive hänen alkaessaan pitää teemavuosiblogiaan. Hän kokee hyötyneensä blogin pitämisestä, sillä kirjoittamisen kautta tuli pohdittua asioita ja täsmennettyä omia ajatuksia ja arvomaailmaa. Aiemmin hieman passiivinen suhtautuminen kulttuurikysymyksiin on muuttunut tietoisemmaksi.

Lähettiläät toteavat tehtävänsä vaatineen paljon monikulttuurisuuden käsitteen pohtimista. Naotolle monikulttuurisuus on aina ollut luonnollinen asia, sillä hän on asunut sekä Suomessa että isänsä synnyinmaassa Japanissa ja matkustaa paljon myös työnsä puolesta. Hän kertoo joutuvansa ammatissaan käsittelemään taustaansa laajemmin kuin ”tavalliset” suomalaiset; esimer-

kiksi media on kiinnostunut hänen kaksikulttuurisuudestaan ja sen vaikutuksesta hänen töihinsä. Japanissa ollessaan Naoto kertoo tiedostavansa paikallisen tavan keskustella ja ilmaista asioita, kun taas Suomessa pätee toisenlainen kommunikointityyli. Kyky hahmottaa nämä kommunikaation erot ja mukautua niihin on hyödyllinen.

– Kulttuurienvälisessä kommunikaatiossa, kuten kaikessa kanssakäymisessä, on eduksi, jos osaa aistia nopeasti tilanteen ja viedä sujuvasti asioita eteenpäin… Se on taitolaji. Ja toisaalta, jos toisen tapa on hyvin aggressiivisesti viedä eteenpäin omaa näkemystä tai esittää tavoitteita, niin eihän siinä sitten synnykään vuoropuhelua, se on hyvin yksipuolista. Tarvitaan molemminpuolista kunnioittamista, että syntyy yhteistyötä, Naoto painottaa.

Mutta Naoto toteaa myös, etteivät hänen ajattelutapansa ja mielipiteensä sinänsä muutu, sattuipa olemaan kummassa maassa tahansa. Wisamin kokemus on erilainen:

– On olemassa kaksi Wisamia, suomalainen ja sudanilainen. Matka Suomesta Sudaniin on uudelleensynty-

mistä. Ilmassa mä vaihdun toiseksi, ja kun astun jompaankumpaan maahan, toinen osa minusta jää roikkumaan taivaaseen, kunnes lähden takaisin. Se on rankkaa, mutta se on tapa selviytyä.

Kaisa Lekan ensimmäisessä blogisarjiksessa Kaisa-niminen hiirihahmo törmää huntuun pukeutuneen naisen lastenvaunuihin ja toteaa aiheuttaneensa kulttuurien yhteentörmäyksen. Kaisan blogia verkossa kommentoinut Wisam toteaa, että törmäykset syntyvät arkisista asioista. Toisessa blogissaan Wisam itse kuvaa tapahtumaa, jossa hänen myöhästymisensä tulkittiin ”afrikkalaisena leppoisana tyylinä ja välinpitämättömyytenä”, vaikka kyseessä oli kesäajan vaihtumisesta johtunut erehdys. Kaikki lähettilät mainitsevat haastattelussa, että näitä arjen törmäyksiä selitetään usein kulttuurieroilla, vaikka kyse olisi yksilöistä.

Kaisa kertoo miettineensä usein, kokevatko maahanmuuttajat samanlaisia ulkopuolisuuden tunteita kuin vammaiset: onko erilaisuuden kokemus sama riippumatta siitä, mikä erilaisuuden aiheuttaa?

– Tapaamiset Wisamin kanssa ovat olleet hyvin antoisia, kun olemme päässeet puhumaan siitä, minkälaista on kasvaa täällä naisena, joka ei sovi perinteisen Miss Suomen muottiin, hän kiittelee.

Naotokin kehuu Wisamia onnistuneesta monikulttuurisen arjen kuvaamisessa. Kaisalla taas on hänen mielestään omaperäinen ja hauska tyyli käsitellä aihetta sarjakuvien kautta. Hänestä on hyvä, että jokainen lähettiläs on pitänyt blogiaan omalla tyyllillään ja tuonut sitä kautta persoonaansa ja aiheen eri puolia esiin.

Monikulttuurisuudella on lähettiläille paljon merkitystä sekä yksityiselämän että yhteiskunnan tasolla. Kaisa Lekalle se tarkoittaa valinnanvapautta: että voi itse valita oman paikkansa maailmassa niin ulkoisesti kuin sisäisestikin. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa ei ole yhtä oikeaa tapaa elää. Hän ottaa esimerkin omasta elämästään:

– Suomalainen hindu saa välillä selitellä, miksi perinteinen suomalainen uskonto ei kelpaa ja onko hindulai-

”Tapaamiset Wisamin kanssa ovat olleet hyvin antoisia, kun olemme päässeet puhumaan siitä, minkälaista on kasvaa täällä naisena, joka ei sovi perinteisen Miss Suomen muottiin.”

KAISA LEKA

suudessa kysymys vain eksotiikan kaipuusta. Kuitenkin kristinuskokin on tuotu tänne aikanaan ulkopuolelta.

Matkustellessaan Kaisa on myös huomannut, ettei hänen jalkojaan tuijoteta esimerkiksi New Yorkissa samalla lailla kuin Suomessa.

– Kai tämä pieni maamme on pitkään ollut niin homogeeninen sinisilmäisten ja vaaleahiuksisten Maijojen ja Mattien joukko, että joidenkin ihmisten on vieläkin vaikea sopeutua siihen ajatukseen, että maailma on tänään erilainen. Näyttämällä avoimesti oman vammaisuuteni tahdon julistaa, että kaikilla on oikeus liikkua kaupungilla itsensä näköisinä, erilaisuutta ei tarvitse piilotella!

Naoto kirjoittaa blogissaan, että ilmaisusta ”suomalais-japanilainen muotoilija” on tullut hänelle jo hieman taakka. Kahden kulttuurin edustajan on vaikeampaa olla ”vain yksilö”, sillä hänet asetetaan jatkuvasti kulttuuriensa edustajaksi ja tulkitsijaksi. Wisam yhtyy kokemukseen:

– Minua sanotaan kulttuuritulkiksi, koska elän Suomessa, joka on mun

toinen kotimaa, koska osaan arabiaa ja suomea hyvin ja koska pärjään.

Myös Kaisalla on kokemuksia tietyn ryhmän edustamisesta.

– Mietin usein, minkälaisen kuvan itse annan vähemmistön edustajana enemmistölle. Minkälainen kuva tervejalkaisille syntyy amputoidun elämästä, jos he eivät tunne muita amputoituja kuin minut. Välillä yritän olla liiankin reipas ja positiivinen taistellessani vammaisuuteen liittyviä negatiivisia mielleyhtymiä vastaan. Kaikki lähettiläät korostavat, että kan-

sallisten kulttuurien lisäksi on olemassa myös runsaasti pienempiä kulttuuriryhmittymiä.

– Suomalaisessakin yhteiskunnassa on pienemmässä mittakaavassa runsaasti kulttuurista vaihtelua, Naoto sanoo ottaen esimerkiksi omista kokemuksistaan taideteollisen korkeakoulun ja kauppakorkeakoulun opiskelijoiden omat alakulttuurit.

Wisam sanoo, että hän itse kuuluu esimerkiksi nuorisokulttuuriin, sudanilaiseen ja suomalaiseen kulttuuriin, taidetta rakastaviin ja kulttuuria ihannoiviin, maailmankansalaisena hän ottaa osaa yhteiskunnallisesti vaikuttavaan toimintaan – ja näiden kaikkien sekoituksena syntyy ”Wisamin kulttuuri”.

Kaisa Lekan teemavuosiblogit käsittelivät paljon kommunikaatiota yli kielirajojen. Esiin nousi myös suomalaisten eristäytyväisyys ja ujous ottaa kantaa asioihin tai puhua vieraita kieliä. Kaikki lähettiläät pohtivat kieltä ja omaa suhdettaan kieleen blogeissaan panoksenaan Euroopan kielten päivään syyskuussa.

– Kielillä leikkimistä voi todeta Helsingin Kampissa monikansallisten nuorten keskuudessa. Hyvinkin voi kuulla lökäpöksyihin pukeutuvan venäläisen puhuvan suomea ja heittävän perään pari somaliankielistä sanaa, Wisam huomauttaa.

Kaisan mielestä suuri vastuu arkuudestamme puhua vieraita kieliä kuuluu koulujen opetussuunnitelmalle.

– Hirveää nipotusta joistakin artikkeleista ja prepositioista, joita kieltä äidinkielenään puhuvatkaan eivät osaa!

Kaisa itse ilmoittautuu ”pakkoruotsin” innokkaaksi kannattajaksi ja toteaa ruotsinkielen taidon tarjonneen hänelle paljon konkreettista hyötyä. Wisam puolestaan kuvailee blogissaan eloisasti monikielisen perheen arkea ja sitä, kuinka jokaiseen kieleen kuuluu oma huumorinsa, sanojen painonsa, eleensä ja kirjoituksensa. Perheen yhteinen kieli onkin suomen, arabian ja englannin sekoitus - ja tilanteen ja paikan niin vaatiessa kaikki kielet luistavat yksinäänkin.

Lähettiläillä on samankaltaiset ajatukset siitä, millaisen jäljen he toivoisivat teemavuoden jättävän suomalaiseen yhteiskuntaan. Naoto muistuttaa, että asiat vaativat aikaa. Yhdessä yössä – tai yhden teemavuoden aikana – mikään ei muutu. Mutta yhteiskunta

”Kulttuurienvälisessä kommunikaatiossa, kuten kaikessa kanssakäymisessä, on eduksi, jos osaa aistia nopeasti tilanteen ja viedä sujuvasti asioita eteenpäin… Se on taitolaji. Ja toisaalta, jos toisen tapa on hyvin aggressiivisesti viedä eteenpäin omaa näkemystä tai esittää tavoitteita, niin eihän siinä sitten synnykään vuoropuhelua, se on hyvin yksipuolista. Tarvitaan molemminpuolista kunnioittamista, että syntyy yhteistyötä.”

NAOTO NIIDOME

monikulttuuristuu koko ajan. Teemavuodessa on ollut kyse aiheen esille tuomisesta, mikä on hänen mielestään hyvä lähtökohta jatkoa ajatellen. Teemavuosi on tarkoitettu kaikille, mutta on jokaisen oma valinta, kuinka paljon vuoropuhelua haluaa käydä. Wisamilla on samat mietteet:

– Keskustelevia tilaisuuksia tarvitaan enemmän. Ihmisten pitäisi olla rohkeita ottamaan arkoja aiheita esille. Hiljaisuus ei auta tässä asiassa! Jos asioista ei puhuta, niistä syntyy tabuja ja ajan mittaan puhuminen on yhä vaikeampaa.

Toukokuista Maailma Kylässä -tapahtumaa käsittelevässä blogissaan Wisam pohtii, ”onko todella niin, että areenoita erilaisille kulttuureille pitää vielä luoda, että he näkevät ja ymmärtävät mahdollisuutensa olla mukana ja osallistua”. Blogissa ja sen kommentaareissa keskusteltiin toisaalta myös

”Mä uskon, että kaikissa on ihana puoli antaa anteeksi, nauraa, iloita ja olla lapsia loppuun asti. Niitä piirteitä vain unohdetaan käyttää Suomessa, ja niistä haluaisin muistuttaa.”

WISAM ELFADL

kulttuurien karnevalisoinnista ja siitä, kuinka todellista kuvaa nämä tapahtumat antavat eri kulttuureista.

– Suunnitteluun tarvittaisiin enemmän monikulttuurisia ihmisiä antamaan todellista kuvaa. Festareilla ei näy angolalaisen ja senegalilaisen kulttuurin eroja. Kaikki näkyy vain afrikkalaisena kulttuurina. Samoin on lattari- ja arabikulttuurien kohdalla. Kaikki tämä on pintaraapaisua. Tämänkaltaisia tapahtumia olisi hyvä olla vastapainona usein negatiiviselle uutisoinnille. Afganistanin ja Irakin sotien aikaa kun elämme, olisi ihanaa kuulla ja nähdä maiden vanhaa ja rikasta kulttuuria, värejä, makuja ja tuoksuja. Samoin kun uutisoitiin Darfurista, olisi ollut kivaa saada sinne sudanilaista musiikkia, ettei ”minun ja kaikkien sudanilaisten” tarvitse kantaa katastrofivaltion taakkaa, Wisam sanoo painokkaasti.

Naotonkin mielestä vuoropuhelun areenoita tarvitaan. Hänestä suomalaisesta yhteiskunnasta puuttuu sellainen aihio, jonka kautta kulttuurienvälistä vuoropuhelua voisi käydä. Yhteiskunnan tasolla ei ole yhteistä kieltä, jolla puhua asioista, eikä toista yhteisöä uskalleta tulkita tai esittää siitä näkemyksiä – ja vuoropuheluun on vaikea lähteä tyhjästä.

– Ajattelemme, että kun ei tee mitään, ei ainakaan tee mitään väärin. Hyvää tarkoittava, hienotunteinen hiljaisuus ja vihamielinen murjottaminen vain valitettavasti kuulostavat ihan samalta, Kaisa jatkaa.

Wisam yhtyy Kaisan ajatukseen ja pitää puhumiskulttuuria yhtenä suurimmista esteistä vuoropuhelulle:

– Se on pelkoa. Ihminen pelkää rikkoa luomaansa kuvaa jostakin. Sitten kun ollaan vielä Suomessa, missä keskustelutasot on nollassa, on melkein tabu avata jokin arka aihe ja keskustella se selväksi. Jos ihmiset ajattelisivat, että vuoropuhelu on kuin ensitreffit, kaikki olisi ihanaa ja jännää. Saa kysyä niin tyhmiä kysymyksiä alkuun ja olla naiivi, ja näin pohjustaa seuraavia vakavampia juttuja. Se ei ole yhtään sen kummoisempaa. Puhumiskulttuuri on kyllä se probleema tässä!

Lähettiläät kertovat saaneensa hyvää palautetta teemavuodesta. Wisamille lähettiläspesti on merkinnyt toimimista eräänlaisena ärsykkeiden luojana siinä, mitä tulee suvaitsevaisuuteen, ymmärtämiseen ja keskustelujen herättämiseen.

– Se on ollut vaikeaa, koska minäkään en pysty ymmärtämään kaikkea ja hyväksymään kaikkea erilaisuutta ja poikkeavia tapoja ilman ensireaktioita, ennakkoluuloja ja tyhmiä ensikommentteja. Mä olen pyrkinyt viemään teemavuotta omalle työtantereelle ja olen ylläpitänyt keskusteluja erilaisista aiheista. Olen vetänyt seminaareja, paneeleja ja koulutustilaisuuksia teemavuoden aikana.

Wisamin mielestä vuoropuhelu on ollut aika hyvin esillä Suomessa, ei pelkästään teemavuoden takia vaan läpileikkaavasti monilla kentillä.

– On ollut ilahduttavaa nähdä kuinka positiivisesti ihmiset ottavat näitä asioita vastaan. Tällä menolla ei tarvita kauheasti työtä valistaa ihmisiä ”hyvistä tavoista” kohdata uusia asioita, kun se jää normaaliin peruskäyttäytymiseen.

Kaisa sanoo saaneensa itse paljon myönteistä palautetta osallistumisestaan teemavuoteen, ja tuntee osaltaan auttaneensa erilaisia ihmisryhmiä ymmärtämään toisiaan hiukan paremmin.

– Toivoisin, että tulevaisuudessa myös Suomeen muualta tulevat saisivat tuntea itsensä tervetulleiksi tänne. Talven pimeydelle ja räntäsateelle emme voi mitään, mutta asenteitamme voimme muuttaa.

Wisam toivoo teemavuoden jättävän avoimen mielen, jotta ihmiset pystyisivät erojen sijaan keskittymään samankaltaisuuksiin ja meitä yhdistäviin hyviin asioihin.

– Mä uskon, että kaikissa on ihana puoli antaa anteeksi, nauraa, iloita ja olla lapsia loppuun asti. Niitä piirteitä vain unohdetaan käyttää Suomessa, ja niistä haluaisin muistuttaa.

KAISA NIIRANEN

Kirjoittaja on opiskellut Helsingin yliopiston Renvall-instituutin kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen maisteriohjelmassa.

Lähettiläiden blogeja voi lukea ja kommentoida osoitteessa **www.vuoropuhelu.fi**

Ei mukava eikä tasa-arvoinen

UMAYYA ABU-HANNA

Suomessa kulttuuridiversiteetin eteen on kirjoitettu paljon tekstiä ja tuotettu monenlaista ohjelmaa. Tekemisen määrä on tuntunut olevan mittari ja todiste sille, että kulttuuridiversiteetillä on suotuisa ilmapiiri ja että asian eteen tehdään konkreettista työtä. Tilastot kuitenkin kertovat, etteivät nämä olettamukset pidä paikkaansa. Suomi ei ole valmis integroimaan muualta tulleita tai ns. etnistä taustaa omaavia. Asian korjaamiseksi tehdään lisää projekteja, ja meitä valistetaan syrjimättömyydestä. Voidaan ajatella, ettei tästä ole ainakaan haittaa. Itse olen eri mieltä: nykyisenkaltaisen monikulttuurisen toiminnan jatkaminen on oikeastaan haitallista.

Terminä monikulttuurisuus viittaa yhteiskuntaan, jossa on monta erilaista kulttuuria rinnakkain ja lomittain. Jokainen niistä on paketti, joka eroaa viereisestä paketista. Diversiteetti -termiä käytetään kun viitataan yhteiskuntaan, joka muodostuu monesta erilaisesta kulttuurista, joista jokainen on itsessään monikulttuurinen. Tässä lähestymistavassa jokainen kulttuuri sisältää jo itsessään monta erilaista alakulttuuria ja tapaa olla. Erilaisuutta ei nähdä ainoastaan eri kulttuurien *välillä*, mutta myös yhden kulttuurin sisällä. Näin ollen suomalainen kulttuuri ei ole homogeeninen eikä niin kovin erilainen kuin muut kulttuurit. Loogisesti tämä johtaa siihen, että kulttuurit eivät voi törmätä, koska ne eivät ole erillisiä homogeenisiä tiivispaketteja. Ongelmien ydin löytyy siis muualta.

”Siirtolaisten ja etnisen taustan omaavien ryhmien ongelma ei ole se, että perään huudetaan herjoja kerran vuodessa vaan se, ettei enemmistö tee tilaa työ-, asunto- ja liikemarkkinoilla eikä poliittisella kentällä.”

Miksi nykyinen toiminta on haitallista? Kulttuuridiversiteetin edistämiseksi tarkoitetut resurssit on kanavoitu

”syrjinnän poistamiseen” ja ”syrjimättömyyden edistämiseen” tähtääviin projekteihin ja pohdintoihin. Mitkä sitten ovat tämän lähestymistavan ongelmat? Lainaan tässä yhteydessä englannin kieleen yleistyneen lyhenteen BME (black minority ethnic) ideaa ja käytän termiä SET kuvaamaan Suomessa relevantteja siirtolaisten ja ”etnisen taustan omaavien” ryhmiä. Syrjintä SET-ryhmän jäseniä kohtaan on kielletty jo laissa. Valitusosoite syrjintätapauksissa on selvä, kuten myös vaaditut toimenpiteet. Tästä johtuen syrjinnän jatkuva avaaminen ja käsittely erilaisissa projekteissa viestittää, että laki ei riitä. Asian jatkuva esille tuominen myös vie valtavasti resursseja. Samalla se antaa ymmärtää, että SET-ryhmään kuuluvat olisivat jo sellaisissa asemissa, joissa heitä voidaan syrjiä.

Todellisuudessa SET-ryhmä ei pääse työ- tai valta-asemiin rakenteellisen ja näkymättömän syrjinnän takia. Siihen ei auta laki eikä syrjimättömyyskampanjat. Myös niissä tapauksissa, joissa SET-ryhmään kuuluva saa työtä, tilastot osoittavat työn olevan pääsääntöisesti väliaikaista. Epävarman aseman vaarantaminen olisi suorastaan tyhmää. SET-ryhmään kuuluva ei ole vaarassa menettää ainoastaan yhtä työpaikkaa, hän voi menettää kaikki mahdollisuutensa työskennellä koko maassa. Tämä on realiteetti.

Työhönottotilanteissa syrjintä ”etnisen taustan” perusteella on vaikeasti havaittavissa ja todennettavissa. Se on usein kytköksissä muihin täysin laillisiin perusteluihin, kuten: 1) tutkinto ei ole Suomesta, 2) suomen kieli ei vastaa natiivipuhujan tasoa, 3) vaativammassa tehtävässä vaaditaan suomen kielen lisäksi erittäin hyvää ruotsin kielen hallintaa, 4) CV osoittaa, että työkokemuksissa on joko pitkä luettelo epäolennaisiksi katsottavia työpaikkoja, kuten siivoamista ja tarjoilua tai

ulkomailla tehtyä työtä, jota ei yleensä nähdä valmentavana vastaavaan tehtävään Suomessa.

Näiden lisäksi mukaan astuvat kulttuurien implisiittiset tavat tulkita tilanteita ja ihmisiä. Alitajuisesti voimme pelätä ihmisiä, jotka esiintyvät toisella tavalla kuin me, ja alamme kutsua pelkomme tai epämukavan olomme aiheuttajaa kulttuuriseksi eroksi (”me” viittaa tässä yhteydessä valtaväestöön Suomessa). Tämä ”kulttuurinen ero” näkyy esimerkiksi habituksessa ja seikoissa, joista emme puhu ääneen. Esimerkiksi huivipäinen nainen luetaan niin, että hän huivillaan haluaa tai joutuu peittämään viittaukset naisena ja seksuaaliolentona olemiseen. Vastakohtana tälle naisen ruumiillinen ja fyysinen autonomia nähdään meillä merkkinä itsenäisestä ajattelusta, vapaudesta ja itsekunnioituksesta. Sen sijaan naiset, joilla on tiukat farkut, ”liikaa” meikkiä ja korkokengät, luemme niin, että he esittävät itsensä liiaksikin seksuaalisuuden kautta. Toisin sanoen nämä naiset tekevät itsestään seksuaaliobjekteja tyydyttääkseen maskuliiniyhteisöä. Tästä seuraa, että jäljelle jää ainoastaan yksi tapa olla oikealla tavalla työssäkäyvä nainen, joka viestii yhtä aikaa olevansa ihmisenä vapaa ja omaavansa vallan hallita oma ruumiinsa ja seksuaalisuutensa. Tällainen nainen omaa täsmällisesti akateemisesti koulutetun suomalaisnaisen habituksen.

Tässä ei kuitenkaan vielä ole kaikki. Vaikka SET-ryhmään kuuluva täyttäisi kaikki muodolliset vaatimukset, sama pätevyys löytyy hyvin monelta syntyperäiseltä suomalaiselta. Ja kun SET-ryhmä kasvaa ja kantaväestö kokee itsensä uhatuksi kilpailun kasvaessa, joudumme yhä useammin selittämään, miksi tehtävään ei valittu ”alkuperäistä suomalaista”.

Keskustelussa ja dialogissa on tiettyjä ongelmia. Ensinnäkin oletus, että ”me” ja ”he” olemme kivoja ja että olemme kaikki tasa-arvoisia on jo lähtökohtaisesti epätosi. ”He” eivät voi olla ryhmänä tai erikseen kaikki mukavia, koska ovat tavallisia ihmisiä. Heissä on mukavia, vähemmän mukavia ja täysin kamalia ihmisiä. ”Heidän” mukavuushaitarinsa on yhtä laaja kuin meidän. Toisin sanoen, kulttuuridiversiteetti tuo hyvää, tuo pahaa, tuo rikkauksia ja ongelmia. Se ei ole puhtaasti ”kliffaa ja rikkautta”.

Toiseksi, keskustelu ei ole symmetrinen. Sillä ”me” olemme valta-asemassa ja ”he” ovat riippuvaisia meidän hyvästä tahdostamme. Realiteetti on, että emme ole keskenämme tasa-arvoisissa asemissa. Valtaväestö on demokraattisesti muokannut nykytilanteen sellaiseksi kuin se on. Nykytilanteesta ja tilastoista pitää ottaa vastuu. Sen jälkeen pitää eksplisiittisesti ilmaista, mihin olemme pyrkimässä, ja ottaa *siitä* vastuu. Jos pyrimme tilanteeseen, jossa olemme lähempänä tasa-arvoa, se tarkoittaa sitä, että aidosti sallimme SET-ryhmään kuuluvat kilpailemaan kanssamme työpaikoista ja valta-asemista kaikkialla yhteiskunnassa. Tämä vaatii suuria muutoksia laissa, käytännöissä ja pätevyysmittareissa. Ainakin alussa – kuten olemme

jo tehneet naisten ja ruotsinkielisten kanssa – muutos alkaa kiintiöistä, jotka vastaavat SET-ryhmän prosentuaalista edustusta yhteiskunnassa.

Kyse on vallan uudesta jaosta: demokratiasta ja sen toteutumisesta. Ei vähempää eikä enempää. Demokratian toteutus tarkoittaa aina vallanjaon tasoittamista ja se sattuu aina, koska nykyisen hallitsevan ryhmän jäsenet menettävät osan tuloista, työpaikoista ja vallasta. Se ei ole kivaa, mutta se on osa demokratiaa.

Tällä hetkellä sitoutuminen demokraattiseen lähtökohtaan ei näytä tapahtuvan. On huolestuttavaa, kun energia ja resurssit suunnataan vanhaan malliin juhlistamaan monikulttuurisuuden iloisen mystistä olotilaa. Sen sijaan, että otamme vastuuta muuttumattomasta tilasta, etsimme ”asian vastustajat” marginaalista. Lähdemme demonisoimaan valtaa vailla olevia pieniä ryhmiä, kuten perussuomalaisia. SET-ryhmään kuuluvien ongelma ei ole se, että perään huudetaan herjoja kerran vuodessa vaan se, ettei enemmistö tee tilaa työ-, asunto- ja liikemarkkinoilla eikä poliittisella kentällä.

Vallan uudelleenjako herättää aivan varmasti keskustelua ja muutokseen liittyy luonnollisesti konflikteja. Olemme kohdanneet ja tulemme yhä kohtaamaan konflikteja, jotka liittyvät vaikkapa sukupuolten tasa-arvoon. Tämä kaikki kuuluu demokratiaprosessiin. Nämä konfliktit eivät kuitenkaan ole tuhonneet elämäämme, eivätkä estäneet tasa-arvon etenemistä.

Demografinen muutos on kohta edessämme tosiasiana. Myös paikkamme globaalisessa maailmassa kyseenalaistetaan, jos sisäinen demokratiamme on vinoutunut. Voimme leikkiä ”mukavia” tai voimme ryhtyä oikeasti töihin. Valinta on meidän.

UMAYYA ABU-HANNA

Kirjoittaja työskentelee monikulttuurisuusasiantuntijana Valtion taidemuseossa

Ihmisoikeudet takaavat avoimen kansalaisosallistumisen

SIRPA PIETIKÄINEN

”Kulttuurienvälisessä vuoropuhelussa pitäisi päästä eroon ihmisiä eri ryhmiin jakavasta ajattelutavasta. Ihmiset tulisi kohdata yksilöinä ja muistaa, että vuoropuhelua käydään arjen eri tilanteissa.”

Kulttuurienvälinen vuoropuhelu on Euroopan kansojen ja kulttuurien lähentymisen edellytys sekä keino parantaa vuorovaikutusta EU:n kansalaisten ja erilaisten kulttuurien, kielten, etnisten ryhmien ja uskontojen välillä EU:ssa ja maailmanlaajuisesti. Yksi Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuoden tavoitteista oli tiedottaa EU:n kansalaisille, kuinka tärkeää on kehittää aktiivista ja maailmanlaajuisesti avointa kansalaisosallistumista, joka perustuu kulttuurisen monimuotoisuuden kunnioittamiseen ja yhteisiin arvoihin.

Kun yhteiskunnassa puhutaan demokraattisesta kansalaisuudesta, ihmiset ovat usein eriarvoisessa asemassa. Näin on mm. maahanmuuttajien ja nuorten kohdalla. Siksi onkin tärkeää, että eri ryhmiin kuuluvien ihmisten yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia ja demokraattista kansalaisuutta tuetaan. Vuoden 2000 direktiivi yhdenvertaisesta kohtelusta työssä julistaa laittomaksi työsyrjinnän kaikilla perusteilla. Sen sijaan saman vuoden direktiivi rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattomasta yhdenvertaisesta kohtelusta koskee näitä kahta syrjintäperustetta vain silloin, kun kyseessä on tavaroiden ja palveluiden saatavuus. Uusi syrjinnänvastainen direktiivi puuttuisi juuri tähän ongelmakohtaan ja laajentaisi syrjimättömyyden periaatteen kattamaan syrjinnän, joka perustuu vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen, uskontoon ja ikään, mukaan lukien ikäihmiset ja muistisairaat.

Vaarana kuitenkin on, että konservatiivisten jäsenmaiden vastustus pakottaa komission laajentamaan syrjimättömyyden periaatetta vammaisuuden perusteella tapahtuvaan syrjintään, mutta jättämään muut syrjintäperusteet ehdotuksestaan. Vaikka syrjintää kohtaavien ryhmien ja yksilöiden väliset erot ovat suuret, syrjintään ilmiönä on puututtava johdonmukaisesti eri ryhmiä erittelemättä.

Keskusteltaessa eriarvoisuudesta tai vähemmistöistä unohdetaan useimmiten, että kyse on puhtaasti ihmisoikeuksien toteutumisesta. Kulttuurienvälisessä vuoropuhelussa pitäisi päästä eroon ihmisiä eri ryhmiin jakavasta ajattelutavasta. Ihmiset tulisi kohdata yksilöinä ja muistaa, että vuoropuhelua käydään arjen eri tilanteissa.

EU:n roolia ihmisoikeuksien edistäjänä niin jäsenmaissa kuin maailmanlaajuisesti pitäisi korostaa entisestään. Ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia ja luovuttamattomia ja kuuluvat yhdenvertaisesti maailman kaikille ihmisille. On surullista, etteivät ihmisoikeudet vieläkään toteudu tärkeän julistuksen mukaisesti. Poliitikkojen ei pitäisi olla hiljaa asioista, jotka johtavat yhteiskunnassamme muukalaisvihaan, rasismiin ja suvaitsemattomuuteen. Suomessakin maahanmuuttokeskustelun pitäisi olla laajempaa eikä keskittyä yksinomaan työperäiseen maahanmuuttoon.

Lailliseen maahanmuuttoon ja kolmansien maiden kansalaisten kotouttamiseen kiinnitetään paljon huomiota laajentuneessa unionissa. Jäsenvaltioiden enemmistö on joutunut kohtaamaan maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyviä haasteita. Maahanmuutto on varsin uusi ilmiö etenkin uusille, mutta myös joillekin vanhoille jäsenvaltioille. Osa jäsenvaltioista on kamppaillut maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvien haasteiden kanssa jo vuosikymmeniä. Toimintatapoja ollaan kuitenkin tarkistamassa, koska tulokset

”Vapaaehtoinen kansalaistoiminta on tärkeä oppimisen paikka. Kokemusten kautta ja oman motivaation ohjaamana kansalaistoiminnassa kehittyvät monet elämässä ja työssä pärjäämisen kannalta olennaiset taidot.”

eivät aina ole olleet toivottuja. Koska jäsenvaltioiden historia, perinteet ja institutionaaliset rakenteet poikkeavat toisistaan, ongelmia pyritään ratkaisemaan useilla eri lähestymistavoilla.

EU:ssa asuvien ja työskentelevien kolmansien maiden kansalaisten kotouttamisesta on tullut unionissa yhä tärkeämpi tavoite vuodesta 2002 alkaen. Vuonna 2002 oikeus- ja sisäasioiden neuvosto kehotti perustamaan kotouttamisasioihin keskittyviä kansallisia yhteyspisteitä. Ensimmäinen painos kotouttamisen käsikirjasta (Handbook on Integration for Policymakers and Practitioners) ilmestyi marraskuussa 2004.

Marraskuussa 2004 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston hyväksymässä Haagin ohjelmassa korostetaan tarvetta koordinoida paremmin kansalliset kotouttamispolitiikat ja asiaan liittyvät EU:n aloitteet. Komissio julkaisi ensimmäisenä toimenaan vihreän kirjan taloudellisista syistä tapahtuvan maahanmuuton hallinnassa sovellettavasta EU:n strategiasta. Vihreässä kirjassa korostetaan, että maahanpääsyssä sovellettavien menettelyjen on perustuttava vakaaseen kotouttamispolitiikkaan.

Kotouttaminen liittyy kiinteästi useaan EU:n politiikan alaan. Tehokkaasti ja vastuuntuntoisesti hallittu maahanmuuttajien pääsy työmarkkinoille edistää merkittävästi Lissabonin tavoitteiden saavuttamista. Komissio edistää ja tukee jäsenvaltioiden pyrkimyksiä, jotka liittyvät työllisyyteen, sosiaaliasioihin sekä miesten ja naisten yhtäläisiin mahdollisuuksiin. Komissio painottaa erityisesti sukupuolten tasa-arvoa, jotta maahanmuuttajataustaisen naisväestön kyvyt voidaan hyödyntää täysipainoisesti työmarkkinoilla.

Yhteiskunnassa he, jotka ovat syrjäytyneitä eri tavoin, syrjäytyvät tutkimusten mukaan entisestään. Vähemmän koulutettujen tavoittaminen on kansalaisopinnoissa ja kansalaisosallistumisessa vaikeaa. Kansalaisilla pitäisi olla yhtäläiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen, työelämään ja osallistumiseen.

Juuri vähemmän koulutettujen suunnalla kansalaisoppimisen haasteet ovat suuret. Tämän ryhmän yhteiskunnallinen osallistuminen on heiken-

tynyt tuntuvasti. Yhä useampi jättää myös äänestämättä vaaleissa. Perusasteen koulutuksen varassa olevista vain noin joka viides uskoo poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuteen. Korkea-asteen koulutuksen saaneista vastaava osuus on kolme viidestä.

Vapaaehtoinen kansalaistoiminta on myös tärkeä oppimisen paikka. Kokemusten kautta ja oman motivaation ohjaamana kansalaistoiminnassa kehittyvät monet elämässä ja työssä pärjäämisen kannalta olennaiset taidot. Tästä kansalaisoppimisesta on käytetty myös ehkä hienommalta kuulostavia nimiä kuten nonformaali, informaali ja koulun ulkopuolinen oppiminen. Kysymys ei ole kuitenkaan mistään ”tehokkain oppimisympäristö” -kilpailusta. Kansalaisoppiminen ja koulussa tapahtuva oppiminen tulisi nähdä toisiaan täydentävinä. Kansalaisoppiminen lisää tietoja ja taitoja osallistua työelämään, kulttuuriin, yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja sosiaaliseen elämään. Tietojen ja taitojen ohella kansalaisoppiminen vahvistaa kiinnostusta yhteisten asioiden hoitoon ja antaa rohkaisevia kokemuksia.

Vapaaehtoistoiminta on väylä työllistymiseen sekä uusien palveluiden ja työnkuvien kehittämiseen. Monet työnkuvat perustuvat erityisesti työllistyvän itsensä henkilökohtaiseen osaamiseen. Yksi kansalaistoiminnan valttikorteista on vertaistuki, jossa on ainutlaatuinen yhteisiin kokemuksiin perustuva auttamisen elementti. Sitä ei voi kouluja käymällä hankkia.

Uusien työnkuvien ja palveluiden syntyminen osoittaa, että kansalaisjärjestöt pystyvät ennakoimaan ihmisten muuttuvia tarpeita joustavasti. Kansalaisjärjestöt ovat uusien ilmiöiden havainnoijia ja esiin nostajia. Monista vapaaehtoisuuteen perustuvista tehtävistä onkin historian saatossa tullut kuntien tai valtion takaamia hyvinvointipalveluita.

SIRPA PIETIKÄINEN

Kirjoittaja on Euroopan parlamentin jäsen. Hän on toiminut aktiivisesti kansalaisjärjestöissä mm. Suomen YK-liiton puheenjohtajana, YK-liittojen maailmanjärjestön puheenjohtajana ja Rooman Klubin Suomen komitean puheenjohtajana. Lisäksi Sirpa Pietikäinen on toiminut vuosina 1983—2003 kansanedustajana ja vuosina 1991—1995 Ahon hallituksen ympäristöministerinä.

...entä sinä?

Kuinka sinä voit edistää kulttuurienvälistä vuoropuhelua

Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuosi 2008

Euroopan unionin aloite

Opetusministeriö

Valtion taidemuseo

Julkaisija: Valtion taidemuseo | Toimitus: Hanna Hietaluoma-Hanin, Heidi Johansson
Copyright: kirjoittajat | Kannen kuva: Ida Pimenoff | Graafinen suunnittelu: Rohkea Ruusu
Painosmäärä: 400 kpl | Paino: Art Print, Helsinki, 2009
ISBN 978-951-53-3151-9 (sid.), ISBN 978-951-53-3152-6 (PDF)

Julkaisua on tuettu Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuoden 2008 budjetista. Julkaisun sisältö ei välttämättä heijasta Euroopan komission kantoja. Lisää tietoa teemavuodesta osoitteissa **www.interculturaldialogue2008.eu** ja **www.vuoropuhelu.fi**